

VARPAS

„Varpas“ išleidžiamas
Ragaineje 20 kiekvieno
mėnesio. Metinė prekė
su prisiuntimu:
Rusijoje uždeng-
tose gramatose . 6 rubl.,
Prusose . . . 4 mark.,
Amerikoje ir kitur 5 mark.

Apgarsinimai „Varpe“
kaštuoja už kiekvieną ke-
tvirtai dalį eilutę smulkiu
raštu spausta 20 pfen, arba
10 kap., priimami „Varpo“
išleistuvėje Ragainėj,
(Ragnit, Ostpreussen).

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Įtampa: Reikia sutarties, -ja. — Pašauk: Ieje, Jonas G...ys. — Du nuodingu augalu. Paulius. — Darbininkų są-
mokslai laike pereitos vasaros ir pažiuos ant jų draugijos, literaturos ir politikų. Merčių V. — Audiatur et altera pars, Šernas.
— Tėvyniški varpai, Q. D. ir K. — Atminimas apie Papilę, Uola. — Vardau teisybės, Adomas Domeika. — Atvira gramata
rėdystei, X. Šiaulis. — Iš visur, Dagis. — Korespondencijos. — Politika. — Muzika. — Gramatnyczia. — Apgarsinimai.

Reikia sutarties.

Dirbantiems dėl naudos tėvynės ir mylin-
tiems savo tautą kas pirmiausiai puola į akis,
kaipo priežastis, stabdanti ir pastojanti kelius
tautiškų siekimų? Apatija tautiškuose reikaluose,
kurioje tuni dangumas lietuviškos inteligencijos,
teisybė, dang sveria, vienok ne tiek, kiek stoka
sutarties ir sutikimo tarp norinčių dirbti ir iš-
tikro dirbančių mokslingesniųjų lietuvių, trokstan-
čių įstoti į tantos vadus.

Apatija tautiškuose siekimuose ne tikta tarpu
lietuvių, bet ir kitose tautose buvo prieš pabu-
dimą tautiško supratimo. Lietuviai da dabar vos
kelia ir, žinoma, kelia ne visi išsyk, nės nėra ker-
džiaus, kuris balsu savo trubos prikeltų, kaip
kaimo piemenis, išsyk visus lietuvius nuo ilgų
amžių saldžiai miegančius.

Su apatija sunku ką sutverti — nieks to
neužgina — bet apatiškas miegas nepadarys tiek
pikto, kiek nesutikimai ir priešingos, šnairuojan-
čios viena ant kitos, partijos tarp pačių lietuvių.
Nesutikimai tarp inteligencijos, barniai iškeikimai
ir paniekinimai yra tai minkštas patalas dėl sal-
daus miego žemiaus intelektualiskai stovinčių bro-
lių; viskas tas nustumia į apatiją ir mokslinges-
nius, nenorinčius vaidintis be jokios naudos dėl tų,
kuriuos myli ir kuriems gero trokšta. Reikia bu-
dėti miegančius, krutėti snaudžiančius, bet, rodos,
da labjaus reikia ištaisyti kelius, idant prikeltie-
jie žinotų, kuriais priguli vaikščioti, reikia paro-
dyti jiems draugus, kurių turi laikytis ir nedrau-
gus, kurių turi saugotis.

Ar padarėme mes taip? kaip tuos dalykus
atliekame sulygšiol? kokį paveikslą susstatė iš
musų šauksmų prikeliama musų? Dalykus tuos
lengviausiai yra užtėmyti musų laikraščiuose, nės
atsitikimai pačio gyvenimo ne taip aiškiai puola
į akis! čia reikia ištyrinėti ik pačių smulkmenų.

Ką matėme vienok musų laikraščiuose? Kaip at-
sirado tikta „Aušra“, išsyk rodos buvo visų ma-
loniai priimta, bet toliaus skaitlius neužsitikinčių
joje pradėjo kassyk didintis, o labjausiai tarp bro-
lių dvasiškujų. Teisybė liepia čia pripažinti, kad
„Aušra“, kiek atmename, pirmutinė (?) pakelė
savo botagą nevisada reikalingai ir teisingai prieš
tą dalį savo brolių, nors tarp jų buvo daug to-
kių, kurie nemažiaus už rašėjus troško laimės
savo tėvynei. Pradėjus išeiti „Aušrai“, randame
lenkiškame „Kraj'uje“, dabartinio vyskupo Bar-
novski'o laiška, velijanti pasisekimo ir garbės jai,
jaigu tik ne stos erzintojai tarp svietišku ir dva-
siškų brolių vienos visiems tėvynės. Kada atsi-
rado „Balsas“, užtėmyjome tenai laiškus į rėdy-
toją su „Mielas Jonuk!“, bet paskui autoriai
tų pačių laišku iškeikė „mielą Jonuką“ bažny-
čiose ir uždrandė katalikams skaityti jo raštus,
o tai iš priežasties įpainiojimo į publicistiką pri-
vatiškų rokundų.

Gyvenime-gi pasididino, rodos, neužsitikė-
jimas tarp dvasišku ir svietišku inteligentų; čia
užtenka mažiausio užgavimo katros nors pusės,
idant ugnis užsidegtu. Tankiai broliai broli, už
mažą skirtybę pažiuose, apgarsina priešu tėvy-
nės, o kartais šaukiasi pagalbos tos pačios tė-
vynės nedraugų, idant pergalėti nemielą dalį
savo brolių.

Dėlko-gi taip yra? Kokia čia priežastis?
Mes tos negalime užtėmyti. Gal nauda tėvynės
reikalauja nesutikimo tarp mažo žiupsnio dirban-
čiųjų? gal vaidai tarp mus taisy mums laimingą
ateitę? Nėra tarp svietišku inteligentų gal nės
vieno, kursai galėtų užginti nandą dvasišku moki-
nimų; vargiai vėl rasi ir tarp dvasiškujų brolių
tokį, kuris laikytų svietiską mokslą už pikta ir
nenandinga. Anė viena, anė kita pusė šiandien
nesutinkančių brolių, rodos, neturi už ką pyktis
nės priežasčių dėl piktumo nematyt. Kodėl-g

nesutinka? Sutarties-gi tarp visų lietuvių dėl išsigelbėjimo nuo visokių nedraugų reikalauja ir patsai gyvenimas ir mūsų padėjimas; tiktai vienybėje ir sutartyje apsaugosime savę nuo nuskendimo svetimose ryjanciose vilnise — be jos darbas mūsų dėl užlaikymo lietuvių turės būti darbu Danaidų t. y. darbu visai nereikalingu. Vieno noro neužtenka, bet dėl jo išpildymo reikia atsakančių pragumų; kur jų nėra, nėra, ką rodyti ir norų. Visiems skaitytojams „Varpo“ žinomas pamokinimas mirštančio Jugurto savo vaikams. — Tą pamokinimą be jokios permainos galime priimti dėl savęs: mūsų partijos, šnairuojančios viena ant kitos, tai skirtingos rykštes, kurias ir silpnomis rankomis mirštantis Jugurta laužė — o greičiau jas sulaužys galingi ir stiprus nedraugai lietuvių, kol jos, nors ir su geriausiais užmanymais dirbs skyriū, nesiremiant viena ant kitų.

Pradedant darbą ant lietuviškos dirvos, mes ėmėme sekoti ne takais atsakančiais mūsų padėjimui, bet mėgdžiojome tautas su ju sena jau kultūra, visai kitokiame politiskame padėjime esančias, neturinčias nė tokių nedraugų savo tautystės ir nacionaliskos kultūros.

Tarp vokiečių, francuzų, anglų, italų gali atsirasti partijos ir partiški nesutikimai, nės jų kulturai ir tautiskam būvini negrūmoja nedraugiška valdžia, kaip mums; tenai ir prie partiško antagonizmo valdžia pati rupinasi apie kėlimą dvasios, mokslo, rašlivos ant nacionalisko pamato. Tenai vienok partijos, nesutinkančios pažiūrose ant reikalų tautiskų, kada pamato parubėzyje priešą, ar tai galandantį dantis ant šmoto tėvyniškos žemės, ar tautiskos garbės, visus nesutikimus meta — visi stojasi broliais, vaikais vienos motynos, prisirengę už brangią tėvyne, už tautystę ir jos garbę atiduoti gyvastį. Mes-gi namieje, savo tėvyneje, visada nedraugų suspausti, bet brolišką sutarties ar nemokame, ar nenorime išdirbti; šitame dalyke jau nemokame mėgdžioti galingų tautų. Francuzijoje, Anglijoje, Vokietijoje, ar kitur, partiški badymai gal kaip kada pajudėti, pakrutėti, bet pas mus visai kitaip, nės valdžia čionai, spaudžiant abi nesutinkančias puses, tyko tiktai, idant įsprusti į sueržytą daržą, iš kurio sunku paskui ją išvartyti, o kaip dabar tai ir negalima. Ką sulygšiol per nesutartį užpelnėme, tai aiškiai matome; nieko kito taip pasiegiant ir užpelnyti negalėjome. Dailus yra doriskų uždėjimai, bet ką daryt, jaigu vaidanti tauta, rusai, arba, tikriau sakant, valdžia, pasiremiant ant savo galybės, mindžioja tuos doriskus uždėjimus, mindžioja principą teisingumo dėl kitų tautų savo rubežiuose. Nors mes ir garsiausiai kalbėtume apie doriskus principus, tai pamatysime tik atkreipta į mus drūtą kumščią ir paprastus giaklus, kaip naujus paučius; išgursime

tik kad mūsų balsus vadina maistu, kurį pridėra valdžioms apstabdyti.

Istorijoje garbinami pasipriešinimai, kurie pradėti supratus ir suskaičius savo pajėgas, pasibaigia laimingai; kitokius-gi visi išjuoke ir nieks nesigaili įmerkusių kailį. Nors tai galėtu būti mums ir graudu, vienok tokių nuomonių nepermainysime pagal savo norą.

Apie galybę ir stiprybę mūsų nėra ką daug kalbėti. Ant ko ji paremta? Teisybė, paminėta buvo viename lietuviškame laikraštyje, buk yra lietuviška armija (?) i 1½ šimto tukstančių karių; tegul tai butu ir teisybė, tai vėl kyla klausymas, kur vadas, kurio ta armija klausytu? Be vado tokia armija niekam nebaisi, nieks prieš jos galybę nedrebės, ji neisderės teisingesnių įstatų dėl Rusijos lietuvių. Dėl išdirbimo kokios nors stiprybės reikalinga yra šalta, viską aprokuojanti išmintis, nors tarp vadų; reikalingi ir priklausantieji vadų, vienok to nepadarysime, varinėdami kerštus vieni prieš kitus.

Nuo pradžios mūsų pabudimo ik dabar, ką patėmyjame? Pirmiausiai, kad visokie užmanymai kokios nors dalies tuojaus randa konkurentus, norinčius paralizuoti pirmąjį užmanymą. Darbininkai pasirodo jau ne draugais, dirbančiais dėl tėvynės naudos, bet perkupčiais, neužkenčiančiais konkurencijos. Laikraščiai, ypač Amerikoje, kaip seniau buvo, tankiai panėsėjo ant kromų, žydiskose dalise didelių miestų, kur prekėjai traukia pirkėją į kromą, pastvėrę už apikaklės ar skverną ir peikdami, kaip galint, kromą savo susiedo ir jį patį, siekdami net privatišką jo gyvenimą. Tokiu būdu žinoma, sutartis ne išsidirbs tarp darbininkų, bet turėtu lietuviai pasidalinti į tiek skirtingų tautų, kiek yra profesijų arba pažiūrų su skirtingais siekimais, naminiai antagonizmais.

Taip pas mus ir buvo: kada valdžios siaurino įtekmę kunigų ant žmonių savo parapijose, ne viens iš svietiskų inteligentų, girdamas savo liberalizmą, ne norėjo paslėpti džiaugsmo, nors tenai, iš kur atitrukta įtekmę kunigų, gavo įtekmę visokie šnipai ir policija drauge su įtekmę karčiamos. Taspat atsitiko, kad buvo uždrausta svietiskai inteligencijai įieškoti duonos namieje, už draugus tarnauti saviškiems; ir šis dalykas labai blogai atsiliepė ant lietuvių gyvenimo. Tarp mūsų laikraščių sulygšiol nebuvo jokio susirišimo. Dėl Paveikslo imkime „Balsą“ ir „Vienybę“. Na, o tuodu laikraščiu dirbo juk ant gero lietuvių, vienas ir kitas, pagal savo supratimą, geidė tik gero savo broliams.

Dabar koliojimai tarp darbininkų lietuvių lyg susimažino, vienok visai nenustojo. Bet ar turime jau atsakančią dirvą dėl sėjimo seklos vienybės ir sutarties visų lietuvių, dirbančių dėl naudos lietuvių? Susirius visiems darbininkams

į vienybę, ir pats darbas butu naudingesnis dėl tu, dėl kurių paskirtas. Konkurencija-gi tankiai trukdo prekybą, tai da labiaus trukdo darbą dėl tėvynės, ypač mūsų padėjime.

Tasai dalykas aiškiai matomas ir suprantamas kiekvienam, kad, idant duoti kokią paramą ir stiprybę lietuvių, reikia pirmiausiai susitarti darbininkams be nesutikimo ir pavydėjimo vieni kitiems. Jug dirbamė ne dėl savo naudas, bet dėl naudos tėvynės! ar-gi iš to gali užgimti vaidas? Sutartis tarp mūsų pačių padidys skaitlių mūsų klausančių, o tiktai galėsime statyti lietuvių namus. Šiandienai dėl to dabar talkininkų mums neužteks. Jaigu kiekvienas norėtu skyriumi statyti tokius namus, tai neužteks ant to pajėgų ir namai liks arba be stogo, arba tik pradėti.

Idant toliaus neužgimtu tarp mūsų koki nesutikimai ir vaidai už menką mažmožį, kaip buvo pirmiais, mes statome čia užmanymą: tegul visi mylintieji Lietuvą darbininkai nepradedą darbo be susikalbėjimo tarp visų darbininkų. Jaigu kas prieš mūsų užmanymą rastu ką prieštarauti, mes išklausysime dėl norinčių sutarties nėr nieko negalimo — reikia tiktai turėti tikrą norą.

j — a

Pašauktieji.

Pasakojimas, paraszė Jonas G . . . ys.
(Tąsa).

Ji galėjo ją traukti nors per visą dieną. Buvo tai lietuvių rauda, ne įsmintinga ir ne mandra, bet tikra ir liudna, kaip gyvenimas varguose. Ir vėl gir-dėt buvo tolydinį gaidą, kuri perkėlė pašauktųjų misliis į jų namus ir šeimyną. Ne vienam širdį suspaudė ir ne viena ašara nukrito nuo jauno veido.

Ir tėvas mano jau ne miegojo.

Pažiūrėsiu, kas tai taip rauda? tarė, atsikėlęs iš lovos; išėjo į šinkių ir paklausė:

— Ko-gi taip raud, nabage?

— Oj; kaip-gi busiu ne raudojus? Turėjau vieną sunelį ir tą nori nuo manęs paimti. Ką aš veiksiu biedna siratėle? . . .

— Kaip tai? Jaigu vienturtis — tai ne paims jo.

— Oj! paims, geradėjau, paims. Pikti žmonės taip padarė, kad turi dabar eiti.

— Ką čia pasakoji! Juk žinai, kad vienturčiai raudonus bilietus gauna.

— Ne gaus — atsakė moteriškė kreipdama galvą: taip padarė, buk aš turiu tris sunus, o štai tik šitas mano.

— Nieko ne suprantu! — atsakė tėvas: paaiškink man.

— Ištekėjau už našlio — pasakojo senelė — Su ana pačia turėjo tris sunus, o su manim tik šitą. Dabar-gi visi po vienu vardu surašyti ir visus skaito už mano vaikus; bet-gi tik šitas mano, anie-gi nabaštniko paties. Manam prisakė šimet stoti. Visur buvau, visus prašiau, bet ne bus nieko, ir prapuls mano Motiejukas.

Tėvas pas manę sugryžo, o senė vėl pradėjo raudoti.

— Ar ne galima koku nors budu pagelbėti? paklausiau tėvą.

— Sunkus daigtas — atsakė Kad ir galima

butu ši tą padaryti — tai ir taip permažai jau laiko liko.

— Pabandykiva.

Tėvas, truputį pamislyjęs, pagryžo į šinkių.

— Kokio tu valščiaus? paklausė senė.

— Vizonu.

— O kurioje karčiamoje sustojo jusiškiai?

— Ne žinan.

Tėvas iš karčiamos išėjo, o valandai praėjus, sugryžo su keletu gan pagyvenusiu vyrų. Visi suėjo į mūsų kambarį, tėvas-gi pašaukė senelę ir jos sunų,

— Ar pažistate šitą moteriškę? paklausė vyrus.

— Pažistame — atsakė — taigi Koselienė, Juozo našlė.

— Ir žinote, kad turi tiktai vieną sunų? klausė toliaus tėvas.

— Nabaštniko du liko,

— Bet-gi tai ne jos sunus.

— Kaip ir taip . . .

— Tai-gi ne galite daleisti, idant Motiejų paimtu.

Pasirašykita, kad tiktai Motiejus vienturtis, tai gal jį ir išliuosuos.

— Ne žinia — tarė vienas — ar ne bus iš to kokios bėdos?

Aiškinom jiems, kad jokios bėdos ne bus, nės pasirašydami nieko pikto ne padarys.

— Prašyk, motule! kušterejo Motiejus, traukdamas motyną į priekį.

— Geradėjai mano! pradėjo Koselienė verksmingu balsu: padėkite man nelaimingai! Ką aš veiksiu be savo sunelio? Kas manę seną maitis? Per visą amžių ne nustojus Dievą už jus prašysin, Oj-gi gelbėkite, gelbėkite! . . . Pradėjo raudoti.

Vyrai išpradžiu tylėjo, bet ne trukus vienas tarė:

— Na, tai jau gerai; ne verk tiktai: pasirašysime.

Aš atsisėdau prie stalo rašyti. Vienas iš vyrų, nuka bino nuo palubės liampą ir švieta, kolaik rašiau. Kose lienė trukterėjo sunų už skverno ir akimis ką ten jam parodė. Motiejus išėjo į šinkių ir netrukus pagryžo, nešdamas su degtine bonką, kurią ant stalo pastatęs, prie durų atsitraukė.

— Išgerkite degtinės — tarė Koselienė.

— Ne prapuls degtinė — atsakė vyrai. Tegul pirma parašys ir perskaitys.

Žvilgtėrėjau ant mano sątauczių. Visi tyloms sedėjo ant lovu ir suoleliu ir laukė, kolaik pabaigsiu rašyti. Koselienė prie durų atsitraukus, ant manęs žiūrėjo. Sunus stovėjo toliaus, laikydamas rankoje kepturę.

— Motyną-gi guodoji? išsyk paklausė vyras, kuris lygšiol nė žodžio ne buvo ištareš. Visi pakėlė akis ant Motiejaus. Tas tyloms stovėjo ir ten gniauzė rankose kepturę.

— Kada-gi ne guodojės? atsakė skubiai Koselienė. Guodoja, labai guodoja! Duona dėl manęs uždirba, nės geras siuvėjas.

Vyrai tylėdami ant Motiejaus žiūrėjo, paskui-gi kitas tarė:

— Ateik po kalėdu pas manę kailiniu siuti.

Ir dabar Motiejus ne atsiliepė, motyna-gi už jį atsakė.

— Ateis, geradėjau, ateis; niekad ne uzmirs, ką dėl jo esatė padarę.

Parašęs pradėjau skaityti. Vyrai klausė, kada-gi perskaičiau, tik galvomis linkterėjo, patvirtįdami, kad suteikia su parašytaiis žodžiais. Turėjo tik pasirašyti, bet pasirodė, kad nė vienas rašyti ne mokėjo. dėlto-gi turėjo už juos mano tėvas pasirašyti. Kiekvienas da-

silytėjo plunksnos ant darodyjimo, kad paveda tėvui pasirašyti, o tėvas pasirašė ir aš popierą padaviau Koselienei.

— Aciu, geradėjai! tarė Koselienė, bučiuodama kiekvienam ranką. Iki smerčiui ne užmiršiu jusų geradėjystės.

— Ne žnekėk! — sakė vyrai — mat ir pats Ponas Dievas liepia gelbėti žmogų iš nelaimės.

Koselienė surišo į skepetą keturlinkai sudėtą popierą ir rankose laikė.

— Gerkite-gi degtinės! — Pragerk Motiejau!

Pripylęs į stiklėlį degtinės, Motiejus užgėrė. Užtėmyjau, kad gerti buvo papratęs, nės nės nesusi-raukė. Stiklas ėjo iš rankos į ranką ir visi mes atsigėreme.

— Išgerk ir tu, sene! tarė vienas, paduodams Koselienei stiklą.

— Gerkitė sau sveiki, aš ne geriu. Prikišo stiklą prie lūpų, bet tik truputį paragavus, atgal sugražino.

Jau išaušo ir šinkiui pašauktieji krutėjo. Išsi-traukė iš krebšnių atsiveštą iš namų valgį, pusryčiavo. Nors mačiau, kad degtinę gėrė, vienok ne rėkavo ir garsiai ne kalbėjo. Artinasi paskutinis laikas, o prie to nyko linksmumas; degtinė ne galėjo pralinksminti ir veidai buvo rustus ir nulindę.

Išgėrę Motiejus atneštą ir atsiveiktinę su mumis, vyrai išėjo, Koselienę tėvas sulaukė.

— Eik dabar į kancelariją — tarė — ir lauk koliaik susirinks komisija; kada-gi susirinks — tai paduok šitą popierą. Ne galiu užtikrinti ar laimėsi vienok pabandyti reikia.

— Padarysiu, kaip sakai; klausysiu tavęs, geradėjau — atsakė, ir abudu su sunum išėjo.

Koliaik papusryčiavome, karčiamaoje neliko nė vieno iš pašauktųjų — visi traukė į kancelariją, kur turėjo būti traukimas kortelių.

Ir mudu nuėjova paskui kitus. Rinka šiadien buvo tuščia ir žydai vaikščiojo po ją be baimės. Prie kancelarijos buvo didelė minia, ir vos tik galėjome į vidurį prasiplėsti. Ne matyt buvo nė juokdarių, nė riksmo, nė linksmų šukavimų. Kad vakar savo akimis ne bučiau matęs, ką pašauktieji darė, kad šiadien bučiau ne regėjęs išdaužytų stiklą — bučiau ne tikėjęs, kad tai tiepats bernukai — taip jie visi buvo apsimalę. Teisybė, tai vienas, tai kitas metė kokį ten juokingą žodį, bet prie linksmumo pajudėti negalėjo...

Šanariai komisijos jau buvo susirinkę ir priiminėjo prašymus. Pirmsėdis rengėsi pradėti perskaityti tuose, kurie liuosybės turėjo, kada užgirdau Koselienės balsą.

Leiskite manę geradėjai! saukė, besikėmsant per žmones ir laikydama rankoje popierą. Sunus ėjo paskui ją. Prisimušus beveik prie pat stalo ištiesė ranką su popierą.

— Eik šian arčiau! tarė pirmsėdis.

Koselienė prisitarino, nusilenkė beveik iki pačiai žemei, ir nė žodžio ne sakydama, padėjo popierą ant stalo ir atgal atsitraukė. Pirmsėdis perskaitė, prisakė, idant paduotu jam knygą Vizonų valščiaus ir ką ten užrašė. — Pradėjo garsinti pravardes tų, kurie turėjo pirmą liuosybę. Ne trukus priėjo eilia ant Vizonų bernukų.

— Motiejus, Juozo sunus, Koselis, tarė pirmsėdis.

Žvilgterėjau ant Koselienės; stovėjo ne krutėdama ir, matyt buvo, nieko ne suprato, o gal ir suvisai negirdėjo, kaip pirmsėdis ištare, jos sunaus vardą.

Bet Motiejus išsyk suprato, kas tai yra, neišpasakytai pravliūgo. Visas jo veidas prašvito, o jis pats net augštyn pasisokėjo. Pagriebęš motyną už šķverno, pradėjo prie savęs traukti. Koselienė atsigryžo.

— Eiva, močute — tarė pusbalsiu! gerai! Linkterėjo galvą ir pradėjo traukti į šalį durų. Motyna paskui jį skubino, tik tik prasiplėsdama tarpų susikimšusių bernukų. Išėjau paskui juos, idant pamatyti, ką veiks Motiejus iš džiaugsmo. Atsiduręs ant kiemo Motiejus pradėjo šokinėti, lyg vaikas, kuris gavo nuo seniai pageistą titį.

— Ne bėg taip, lyg pasiutęs! šaukė paskui jį motyna. Sakyk man, ką tu čia taip pradžugai?

— Pirmo rėdo liuosybė! sakė Motiejus, bešokinėdams po kiemą. Supranti, matut, pirmo rėdo... chi, chi, chi!..

— Garbė Dievui! Sužuko senė. Persizegnojo, sudėjo rankas ir augštyn iškėlė; Motiejus-gi vis juokėsi ir bėgo į rinkos kraštą.

Keletą valandų praleidus, pagryžan į karčiamą ir šinkiuje atsisėdau. Prie ilgo stalo sėdėjo kruvelė pašauktųjų: rukė jie pypkes ir traukė degtinę. Prie galo stalo sėdėjo bernukas labai meilaus veido. Ilgi, šviesus garbiniuoti jo plaukai buvo nusileidę beveik iki pat pečių, mėlynos jo akys linksmi blizgėjo; ant raudonų žandelių tik ką buvo pradėję želti gelsvi plaukeliai. Ant stalo prieš jį gulėjo pypkė ir kepurė.

— Ir tenai ne prapulsiu — sakė bernukams: visur svietas gyvena; kada-gi žmogus Dieva atsimena ir nieko blogo nedarą, tai ir jam nieko pikto ne atsitinka.

(Toliaus bus.)

Du nuodingu augalu.

(Tąsa.)

Kur kas nuodingesnė skalsa, jai jos ilgai, nors ir ne padaug antsyk valgyti. Tai atsitinka ant kaimų, skalsai į miltus įsimašius, iš kurių paskui kepa duoną. Žmogus, valgydamas tokią duoną, nustoja pajiegti, apart galvos skaudėjimo, viduriavimo, pradeda jį visą traukyti, tąsyti: tąso, su dideliais skaudėjimais, rankas, tąso kojas, tąso stuomenį. Prietam uoda ant kojų ir rankų tankiai tampa ne jautri. Šitokia nuo skalsos liga vadinasi *ergotizmu*. Ergotizmui užklupus, žmogus nepoilgam ar pasimiršta, ar pasveiksta. Buna da ir kitaip: tąsymai peršina, bet užtai apmiršta dalys kuno, toli nuo širdies atitoljtos, kaip antai ausys, nosis, galai pirštų rankų ir kojų. Gangrenai užstojus, jau nepigu pasveikti.

Šitokios nuo skalsos ligos retai dabar atsitinka vakarinėje Europoje; ten žmonės turtingesni, geriaus atskiria žoles nuo grūdų grynėsnę valgo duoną. Rusijoje tai gana tankiai atsitinka. Taip ir šimet pavietrė nuo skalsos atsirado Viatkos rėdybojė. Pradėjo žmonės sirgti ergotizmu rugpjūčio mėnesį, kada pradėjo valgyti šviežią duoną; o rugiuose buvo daug skalsos. Daktarai užrašė rugpjūčio ir rugsėjo mėnesį 147 ligonius, iš jų apie 36 t. y. 25% pasimirė. Bet tai lyg visi ligoniai glaudėsi prie daktarų; gal susirgusių ir pasimirusių buvo dvigubai daugiau. Pavietrė, kiek girdėt neapsistoję spaliu mėnesyje ir lapkrietyje nors daktarai visaip rupinosi ją apstabdyti.

Turbut ir Lietuvoje žmonės serga ergotizmu tankiaus, nė kaip gali rodytis. Ne sunku numanyti, kada šitos ligos greičiausiai atsiranda. Sunkmečiai arba badmečiai tai geriausiai dirva dėl ergotizmo. Žmogus tada da ne tikt ką nesirupina iš rugių žoles išmesti, bet advernei, jis pats jas tyčia įmaiso, kad tikt duonos daugiau turėti. Ne gryna duona ir šiaip susilpnina

žmogų, o įsimačiusi skalsa greičiau visai suardo sveikatą ir į kapus žmogų nuvaro. Skalsa netik žmogui, bet ir gyvuliams užkenkia.

Darė bandymus su įvairiais gyvuliais. Ir kas pasirodė? Jai kralikui arba gaidžiui antsyk dikčiai užduoti skalsos, tuojaus nustampa. Jai šiarti skalsa, nors ir ne podaug, bet per ilgą laiką, tai gyvuliai kūsta, susisuka; paskui atsiranda tūšymai, apmiršta dalys kuro nuo širdies atitolintos, kaip antai gaidžio skiauturė, karieliai; žodžiu sakant, ženklai ligos tie patys, kaip ir pas žmogų. Už taigi, jai skalsos rugiuose yra daug, tai išskyrus žoles iš grūdų, negalima jomis šiarti kiaulių: kiaulės gal nuo to sirgti ir net stipti. Skalsą, kaip vaistą vartoja mokslinėje medicinoje; o taipgi ir žmonių medicinoje. Bobos daktarkos sutriūtą į smulkius miltus skalsą, duoda ar prie sunkių gimdymų, arba su pikta mislia išvaryti iš viduriu da nesubrendusių vaisių. Tai gana baisus vaistas tokios bobos rankose; jis buna priežašcia myrio ar vaisiaus, ar motynos, ar vieno ir kito sykiu. Nuo tokio vaisto reikia prasergėti žmones.

Skalsa toks daigtas, kad ne prosalį, man rodos, but atkartoti tai, ką reikėtu visados atmėti:

a) Skalsą išskirti iki vienai iš rugių sėklos, kad jos konuomžiausiai užderėtu ateinančiuose metuose, b) skalsą išskirti iš grūdų, duonai paliktų, idant ji į malinį įsimačius sveikatos žmogui ne gadytu; c) drausti ir daryti vaikus, kad jie eidami svyliauti, skalsos nerinktu ir nevalgytu; d) žoles iš rugių išskirtas, jai tik jose yra labai daug skalsos, atsargiai duoti kiaulėms arba kitiems gyvuliams; e) skalsa bobos — daktarkos rankose labai paojingas vaistas.

II. *Musmiris* (*Amanita muscaria*).

Musmiris paprastas grybas: jį gali rasti kiekvienoje girioje. Musmiris ką tik ką negražiausias grybas: vargu kitas kokis grybas turi taip gražią baltai-raudona kepuraitę, kaip musmiris; ištikro musmriu galima net pasigėrėti. Rodos, tokis gražus daigtas turėtu buti ir skanus-gardus; bet ne taip yra po teisybei. Gražus paukštis ne visados duoda gardžią mėsą, gražus musmiris ne tikt ką negardus, bet ir baisiai nuodingas. Tai žino kiek miestuose, tiek kaimuose, kiek dideli, tiek maži. Musmiris nuo tai ir vardą savo gavo: mat jis muses marina.

Musmiris už turi alkaloidų *muskariną*. Muskarinas viens iš alkaloidų, kuriuos chemikams pa-isekė keliu sintezo pagamti. Muskarinas baisiai stiprus nuodai. Ištyrinėjimai parodė, kad $\frac{1}{20}$ — $\frac{1}{6}$ dalis grano gryno muskarino užmuša katę, o $\frac{1}{12}$ daliu grano jau žmogus beveik gali nusikaneveikti. Kitoks veiklumas visai mažų dalelių muskarino: jos dručiai sujudina žmogaus smegenis; žmogus gauna nuo jų durną galvą; jis tampa arba labai linksmu: rėkauja, gieda, daug šneka, matogirdi tai, ko visai nēr; arba tiesiog iš galvos išeina — siunta: daužo, laužo, viską, kas pasisuka po kojų, užmuša net žmones, o tankiai ir pats sau smertį padaro. Rytinėje Sibėrijoje ir Kamčatkoje žmonės vartoja musmirį, kaip valgomą daigtą; jie dirba iš girtuokliu ir musmirių gėrymą ir geria jį vietoje arielkos. Pasakoja, kad ten kartais atsitinka, kad pasigėręs nuo tokio gėrymo arba kitus užmuša, arba pats sau galą padaro. Skandinavijos senovės sagose (dainose) randame paminėtus taip vadinamus „berserkerus“; tai buvo žmonės, kurie darydavo neišpasakytus daigtus: atlikdavo trumpame laike baisiai dideles keliones, karėje išmūsdavo baisybes priešų, ēsdavo žmonių mėsą ir tt. Seniaus mislyjo, kad „berserkerai“ tai buvo didžmogiškai neišpasakyto vieko, bet dabar, kada geriaus išpažino musmirio nuodus ir jų įtekmę ant žmogaus smegenų, saprotauja, kad „berserkeriai“ buvo ne kas kiti, kaip tikt tie

patys praprasti žmonės, užedusieje musmirio, ir tai labai gali buti.

Maskoliškoje medicinoje dabar jau ne vartoja nē musmirio, nē jo alkaloido-muskarino: Seniaus juomi gydē nuomirulį, drugį ir kitas ligas, bet naudos nē jokios nuo jo nemate. Žmonės laiko musmirį už vaistą ir dabar. Taip juomi gydo sausgėlą, paprastą ir kruviną viduriavimą. Pritaiso musmirį štai kaip: a) nuo sausgelos — sausų sulaužytų musmirių prideda pusę bonkus, už pila vandens, užkemša, o paskui įdeda ant 9 dienų į mėšlus arba į žemę; potam tepa skystimu skaudamą vietą; b) nuo viduriavimo sausų sutrupitų musmirių prideda pusę bonkos, antra tiek užpila arielkos ir palaiko kolaik ant saulės arba šiltoje vietoje; paskui geria po pusę stiklelio ant sykio. Nuo sausgelos musmiris gal sziek-tiek ir pamacija: gal skaudėjimas ir susimažina; bet viduriavimu niekadus taip negali gydyti; musmiris pats per savę padaro kruviną viduriavimą; taip gydant tik ligą padidįsi. Už taigi Ivinskis savo raszte „budas gydymo žmonių ir gyvulių ligų“ be reikalo tvirtina. Kad tai didelis nuopelnas vienos bobos iš Telsių pavietės, kuri atrado musmiryje tam tikrą vaistą nuo kruvino viduriavimo ir savo paslaptį pardave vienam daktarui už 9 mustinius.

Žmonės vartoja musmirį, ir kaipo gerus nuodus dėl mūsų. Iškeptą arba žalią musmirį ištepa smetona, apibarsto cukrum ir padeda ant lango arba stalo; musės, paragavusios tokio valgio, greit gaišta. Bet aš nerodyčiau tai daryti. Tokio musmirio gal paragauti katę, šuo arba net ir mažas vaikas ir, žinoma, gali nusinuoduoti. Už taigi abelnai su musmriu reikia atsargiai elgtis: geriausiai iš girios visai jo ne nešti namon.

Nors musmirį gana lengva pažinti ir atskirti nuo kitų grybų, vienok kaimuose neretai pasitaiko juomi netyčia nusižudyti. Ir nedyvai, nēs eina grybauti daugiausiai arba maži vaikai, kurie besausdami nelabai te-žiuri, koks geras grybas, koks ne; arba senos bobos ir diedai, kurie turi jau silpną akį, negali gerai įspangioti; o jauną musmirį su jo kamuoliuota balta kepuraitė, reikia žinoti, visai ne pigu pažinti; jį atskirs tikt gerai pasipažįstantės ant grybų. Labai geras daigtas žalius grybus pirm, nē juos virti, nuštūti karštu vandeniu su actu ir druska; nuodai musmirio ir kitų grybų ištirpsta karštame vandenyje ir acte ir nusilieja; užtaigi, jai ir butu tarpu gerų grybų ir nuodingi, jau jie visai ne kenkia arba labai mažai.

Žmogus užedęs musmirio pajunta baisų skaudėjimą po krutine, darosi pikta, pradeda vėmti, viduriai pasileidžia; iš pradžių žmogus durnavoja, traukosi, rėkauja, paskui aptyksta, guli, kaip raistas, negali nuo lignonio nieko išklausti; potam ar atsipeikia ir pamazi pradeda taisytis, ar miršta. Gydymas — ne duoti nuodams pereiti į kraują; užtaigi reikia rupintis konuogreičiausiai ištuštinti vidurius; jai da žmogus ne pradėjo vėmti, kišti pirštą į kosere, kad vėmtu; jai vemia, tai žiurėti, kad konuoiigliausiai vėmtu — duoti gėti daug pieno. Gerai išsivėmus duoti ricinos aliejaus dėl vidurių išliuosavimo; taippat tada gerai duoti drutos kavos, arbatos arba ir arielkos dėl sudrutinimo.

Paulius.

Darbiniku šamokslai laike pereitos vasaros ir pažiuros ant ju draugijos literatūros ir politikų.

Dabar jai žvilgterėsime ant šalių labjaus į vakarus ēsanczių, kuriose viešpatauja neįsikisimo

politika, kaip antai Francuzijoj' ir Anglijoj', tai pamatysime, jog ir čion ekonomiški klausymai vis labjaus pradeda rupėti valdžiai. Kuom tik mes aiškįsime sau tą baisų bulanzizmo pasisekimą, vienok jisai aiškiai darodė, jog daug yra dabartinės respublikos priešų. Kas gi tie priešai? Visokių atskirių monarchistų suligynant nedaug, o labjausiai jų nedaug Paryžiuj'. Paryžiuj' daugiausiai yra darbinjūų ir jie išrinko Boulanger'ą 15 sausio pereinamo mėno ir tuomi išgąsdino parlamentarijus. Darbinjū, žinoma, išrinko Boulanger'ą ne dėlto, jog jisai buvo visų reaktionerų šalinjū, bet dėlto, jog dabartine parlamentariška respublika permažai rupinosi apie ekonomiškus klausymus. Ir dabar išrinkimuose, manifestuose apgalėjusių parlamentarijų prieš išrinkimus vasaroj' matomą vietą užima įstatymų projektai ir perstatymai šanarių dabartinės palatos dėl pagerinimo buvio darbinjū silpnų nuogalių. Šitokie perstatymai matomi taipogi manifeste Ferry, pripažįstancio pilnai friteredrystės (liuosos prekybos) teorija. Toliaus taipogi persikratinėjo palatoj' klausymai apie moterių ir vaikų darbą fabrikuose. Ant galo Anglijoj' visas politiškas šalies gyvenimas koncentruojasi apie vieną Airių klausymą — klausymą ekonomišką pagal savo paėjimą ir išsiplėtojimą. Šis klausymas skirsto visus ant partijų. Prie to prigul taipogi reforma agrariška Anglijoj', Szotlandijoj' ir Uelse. Ir taip, trumpai aš išaiškinau padėjimą ekonomiško klausymo šiame laike. Iš to visko, ką pasakiau, galime matyti, jog mus pasaulėj' nėra šalies, kurioj ekonomiški klausymai ne užimtu kaip draugijos, taip ir politikų; nėra valdžios, kuri nesirupytų apie gerą jų išrišimą, nėra draugijos, kuri, užmerkus akis atsisuktų nuo viso svieto. Šių klausymų išrišimas stoji šiandieninio sociališko gyvenimo pamatų ir per tai pareiža kiekvieno mokyto ir abelnai žmogaus, mislyjant apie šių klausymų išrišimą ir mokinanties juos, nors ką nors padaryti ant žmonių vargdienių naudos.

Merėjų V.

Audiatur et altera pars.

Graždanin'ui baisiai nepatiko straipsnys vokiško laikraščio *National Zeitung*, paduodas žinias apie Lietuvos rusifikaciją. Laikraštis kunigaikščio Meščerskij'o, nedrįsdamas, o greičiaus nerasdamas argumentų, ant kurių pasiremiant galėtu užginti teisingumo pranešimui *National Zeitung*, primena tikrai vokiečiams buk, jiems nepritinka pykti ant to, kad rusai rusifikuoja Lietuvą, nės ir jie patys vokiečiuoja Poznanių ir Alzaciją su Lotaringija.

Ne mūsų reikalų yra užstoti vokiečius; jie ir patys be mūsų pagalbos tą atliks savo laikraščiuose. Vienok negalima užtylėti, nenurodžius *Graždanin'ui*, kad germanizacija Poznaniaus arba Lotaringijos nesiremia ant taip didelės prievartos ir neteisingumo, kaip atsitinka Lietuvoje. Gal ne vienas papeiks Vokietijos

valdžias už tai, kad jos nesirupina apie užlaikymą ir pakelimą lenkystės Poznaniuje, o francuzystės Lotaringijoje; bet niekas negali papeikti tas pačias valdžias, buk jos draudžia lenkams arba francuzams gelbėti savo tautystę nuo susivokiečiavimo. Apie Rusijos valdžias to pačio negalima pasakyti.

Vienas tikrai dalykas gali buti skaudus lenkam, gyvenantiems Poznaniuje, o tai yra: paskyrimas valstijos tautų, tarp kurių yra ir lenkai, pinigų ant užkolonizavimo žemės nupirktos nuo lenkų. Ką kišasi Lotaringijos ir Alzacijos, tai mes nežinome skaudesnių dėl francuzų įstatų už tuos, kuriuos kenčia Rusijos gyventojai nerusiškos kilmės, įpač lietuviai. Vienok ir paskyrimas pinigų ant užkolonizavimo žemės nupirktos nuo lenkų ne yra da taip baisiu dalyku, kaip ne vienam gali išsirodyti. Prisiziūrėkime tam dalykui arčiaus.

Vokiškasis parlamentas užtvirtino 100 milijonų markių dėl pirkimo žemės nuo lenkų; vienok jis neišdavė įstatų, kurie galėtu priversti lenkus parduoti visą žemę arba tikrai dalį kolonizacijiskai komisijai. Lenkai gali pardavinėti žemę saviems, nės valstijos įstatatai ne tikrai to nedraudžia, bet daleidžia įrengti draugystę ir bankus dėl gelbėjimo tėviškės žemės; išsibaigus arčiausiems giminėms, įstatatai nedraudžia pavesti žemę tolesniems giminėms, arba ir visai svetiemiems. Kolonizacijiskai komisija tikrai prisidėjo prie pasikėlimo vertės žemės.

Jaigu tokis atsitikimas butu Rusijoje, tai, žinoma, visi rusiški laikraščiai, ypač ultrapatrijotiški, garsytų tą dalyką už neišpasakytą geradėjystę ir rupestybę valdžių apie ekonomišką pakelimą žemės valdytojų lenkų.

Si duo faciunt, idem, non est idem.

Nors vokiečiai, vokiečiuodami Poznanių, o rusai Lietuvą užsiima vienu darbu, bet tą darbą jie atlieka ne vienaip:

Vokietijos valdžios nedraudžia lenkam gelbėti savęs, kada-gi Rusijos valdžios pirma supančioja rankas ir kojas Lietuvos gyventojų, idant taip surištus lengviaus galėtu pergalėti nuo kas-žin kur atsivilkę atėjūnai, valdžių vientaučiai. Ekonomiškuose dalykuose Vokietijos valdžios rupinasi apie gerą visų gyventojų, neišskirdamos ir lenkų; Rusijos-gi valdžios, traukdamos iš visų gyventojų lygią sav naudą (nuo lietuvių da ir daugiaus reikalauja, nē kaip nuo kitų gyventojų) nelygiai dalina savo geradėjystes tarp visų davikų.

Rusija, kolonizavodama Lietuvą, suvis kitaip (beveik ir priešingai) elgiasi, nē kaip vokiečiai: ji, išduodama įstatus draudžiančius nerusams pirkinėti žemę didesniais šmotaus, draugjtis į kruvą ir užrašyti dvarus tolesniems giminėms neturint savo vaikų, sumazino skaitlų pirkikų o tuomi pačiu vertę žemės, idant tikrai pigiaus galėtu ją rusai nusipirkti; tokiu tai budu išverzdama žemę iš rankų svetimgentiškių valstijos gavalų, baisiai skriaudžia juos savo neteisingumu. Maža da to; ji palieka saviems pirkikams visokias prerogativas, kaip tai: išvaduoja juos nuo mokėjimo stempliaus, duoda didelius paskolinimus ant amortizacijos; kada-gi nerusai ir be to apsunkti didesniais mokesčiais, nės da turi mokėti nekuriuos speciališkus mokesčius, kurių nemoka rusai, o pagalbos valstijos institucijose neranda arba tikrai gauna liekanas, kaip šunys kaulus. Visas neteisingumas Rusijoje parentas ant įstatų, dėlto čionai ir didžiausia neteisybė vadinasi *zakonnym trebovanijem*: valstijos tiesos, kurioms prigulėtu buti dabotojomis teisybės, stoji nešiotojomis neteisingumo.

Paimkime kitas dalis gyvenimo, tai ir tenai nerasime, idant kas nors atsitaikytu Poznaniuje, Lotaringijoje, Alzacijoje ir Šlezvige, ko nebūtu pirm to įvedę Rusijos valdžios. Vokiečiai apsunkiavo reikalavimu pašpartu persikėlimą pagal norą francūzų į Alzaciją ir Lotaringiją, išvijo lenkus, kurie nuo seniai buvo apsigyvenę Vokietijoje daugiausiai kaip išėiviai iš Rusijos, nės buvo be pašpartu. O ar-gi Rusijos valdžios laiko Rusijoje išėivius be jokių legitimatiškų davadu? Išvarymas slovėniškų lenkų apsigyvenusių Vokietijoje, bet nenaturalizavotų, kiek atsimename, iššaukė pagyrimą ir išteisinimą daugume rusiškų, o ypač oficiališkų laikraščių. *Varšavskij Dniernik* ir *Moskovskija Viedomosti* ir nėslepė savo džiaugsmo ir nesigailėjo išjuokimo dėl išvartų brolių slovėnų. Kada lenkiški laikraščiai iš savo pusės daugino skaitlių išvartų savo brolių, *Varšavskij Dniernik* neva pasiremdamas ant oficiališkų pranešimų, skaitlių tą visados mažino, toli neteisingai jį paduodamas. *Moskovskija Viedomosti*, drauge su nekuriomis vokiškais laikraščiais neperaiškiai ir nedrasiai išsitarė, buk tasai išvijimas lenkų išėjo iš priešasties susitarimo Rusijos ir Vokietijos ir kad iniciatyva paėjo nuo Rusijos. Ar *Grazdanin'as* tą pamena? Jai pranešimas tas nebuvo teisingas, tai kodėl-gi niekas iš rusiškos pusės tų žinių neuzgynė?

Ar da kokiu kitokiu budu vokiečiai užsiima vokiečiuoti nevokiškus gaivalus, o ypač tokiu, kurio nebūtu vartoją rusai dėl lietuvių, — mes nežinome. Bet-gi žinome, kad norint gauti kokią-nors tiek geresnę vietą Lietuvoje, o taip-gi ir visoje Rusijoje, reikia buti rusu arba nors stačiatikiu. Tikejimiška ir tautiška nelygybė atsitinka ir kareivystėje, ten kur tokios nelygybės turėtu buti kuomaziliausiai, nės visi valstijos gyventojai lygiai pašvenčia kraują ir gyvastį dėl apgynimo Rusijos reikalų. Ir čia atsitinka kad vaikinai ne rusai išbaigė kartais net augstesnius mokslus norintieje atitarnauti kareivystę iš linošo noro kur-nors Lietuvoje visūr pas kariūmenės virszinikus dasizino, buk vakansijos nėra, nors vakansijų būva ikvaliai.

Negalima nepaminėti ir apie neteisybės, kurių tankiai dasileidžia sudai bylose katalikų su stačiatikiškais. Tokių atsitikimų yra pusėtinai daug. Neretai atsitinka, kad ir rusiški publicistai mato neteisingumą istarnės sudos, bet politika ir rusiškas patrijotizmas priverčia juos pagirti ir tokius sudus. *Ergo*: sudas stojiasi darboju ne teisybės, bet politišku paziuru, arba teisingians sakant, paduoda ranką visiems užsiimantiems naikinimu svetimų valstijos gaivalu. Ka-gi da sakyti apie užbraudimą lietuviams mokštis namieje saviškos kalbos apie uždraudimą platinimo lietuvišku kniiga, apie apsunkinimą kelių apšvaistos? Nors tie uždraudimai labai olėdingai atsiliepia ant dorybės gyventojų, bet valdžios, išsiimdamos rusifikavojimu, nenori ir dirstelti ant blėlingu vaisių savo darbu. Rusijos valdžios primetė lietuviams savo rašmenis, nors jų lietuvišką nekėnciā ir lėl savo kalbos nenori vartoti.

To jau Vokietijoje niekur negirdėti. Lietuviška ašliava da randa prieglaudą Vokietijoje. Tiesa, vokiečiai pergali svėtinus gaivalus, bet pergali juos diluma savo kultūros, dorybės, darbštumu; vienok dėl pergalėjimo niekad os nesinaudoja panciais ir uždraudimais. Vokiečiai kariauja su svėtimais gaivalais kaip lo lygūs u lygiais, nesiremdami ant pagelbos valdžiu, neprasišėdami ju palengviti darbą išdavimu panciais, priesus statų, draudziančių jiems gintis. Tuomat ir skiciasi germanizacija nuo rusifikacijos. Kas atsiejna su mumis lietuviams, tai mes ir nereikalaujame, idant rusai buti mūsų draugais; mes malonėtume gauti nės tikrai tokias

tiesas, kuriomis naudojasi mūsų broliai, gyvenantieje baidioje ir taip išpeiktoje Vokietijoje.

Sernas.

Tevyniški varpai.

„Saulė.“ Jos parankumas ir atvirumas. — Akelevyčiaus lietuviška gramatika — Miežinio liet. žodynas. — Ką sako apie cerkviškas mokslavietes „Sviet“. Jo šnairavimas ant „europizmo“ ir katalikų „Europizmas“ administracijos — Geras paveikslas. — Keletas skaitlinių iš ekonomijos nekurių Lietuvos vietų. — Karklvalalinė vasara. — Muzejus viso svieto laikraščiu.

Ir dėl manęs prašvito saulė. Tik ne ta, kuri mums rodo, kada... valgyti pusryčius pietus, arba kada laikas... ilsėtis — ne, tik ta amerikinė „Saulė.“ Sulaukiau ir jos numerį. Na, „Vienybe“ tu rasei apie „Saulę“, minėdama visokius palaiminimus, o dabar ir apie tavę pasiskaitysiu! Vienok turėjau labai nusistebėti, neradęs „Saulėje“ ne tik pludimą ant „Vienybės“, bet da užtėmyjau vieną žinią paimta iš to laikraščio su paminėjimu jo vardo. Kas tai butu? Tur but išsipildė padėtas „Saulės“ galvoje prašymas: „apšviesk mus Dieve.“ Teisybė, turit tik vieną numerį, kuris gali buti lyg išskira, vienok ir to gana dėl privertimo manęs prisipažinti, kad buvau nevisai teisingos nuomonės apie „Saulę“: man rodėsi, kad „Saulė“ be barnių, tai jau ne „Saulė“. O štai lyg tyezia turiu numerį be jokių barnių. Dieve duok, idant visados tiktai taip klyščiau!

Man besistebint, užėjo pas mane susiedas lenkas, kuris, apart reikalingiausių dėl praktiško žmogaus žodžių „merga“, „mylin“ ir... da vieno, lietuviškai visai nesuprato. Dyrstelėjęs ant paskutinio „Saulės“ puslapio, pradėjo skaityti ir susuko: „aš čia suprantu!... kaip ta lietuviška kalba panasi į lenkišką... na, o tu, susiede, man vis sakei, kad lietuviška kalba kas kits, o lenkiška vėl kas kits... aha! tai čia tur but tā „Unija“, kuri ketino anuomet išeiti Amerikoje: pusiau lietuviškai, o pusiau lenkiškai?“ klausė šis susiedas, skaitydamas toliaus. Tikrai mano susiedas nematė „Unijos“ tik ši, ta apie ją girdėjo, vinok savo užklausimų, beskaitant „Saulę“, parodančių, kokią kalbą vartoja „lietuviškas“ laikraštis, taip manė sugėdino, kad pats nežinojau, ką atsakyti.

— Ne, atsakiau, čia ne „Unija“, tik „Saulė“, sudarinsi tokią uniją dviejų kalbų tik dėl parankumo: mat, didesnis skaitlius skaitytojų ją gali suprasti — ir lietuviai ir lenkai.

„Daugumas lenkų tos nuomonės, buk lietuviška kalba yra tai kalba lenkiška, tik ja lietuviai geriaus pratesia“ (przeciagaja) ir dėlto taipgi daugumas lenkų su tokiu širdies graudumu išmetinėja mums „separatizma“, kada mes užsišpyromė pertikėti lenkus, kad mūsų tikra kalba lietuviška, tai ne vis vien, ka lenkiška. Nerugo-

kime ant lenkų už tokią nuomonę, nės mes patys „grynumu“ kalbos mūsų laikraščių tą nuomonę auginame. Jau kam kam, bet „lietuviškam“ laikraščiui tai jau tik pridėra rūpītis apie grynumą „lietuviškos“ kalbos.

„Saulė“ turi tiesą girtis, kad „Varpe“ supranta tik kaip kokį dešimtą žodį, o „Saulėje“ kožną žodį kožnas gali suprasti. Tikrai, suprantančiųjų „Saulę“ kur kas daugiau, nē kaip suprantančiųjų „Varpą“, jau tik dėl vienos kalbos, nės „Varpas“ turi išskirti iš skaitliaus savo skaitytojų visus lenkus ir skaitytojus „Saulės“ — jau tame dalyke, reikia pripažinti, „Varpas“ negali stoti į konkurenciją su „Saulė“.

Pridėra vienok tikėtis, kad ir „Saulė“ pradės geriaus supraci „Varpą“, nės pasirodė Akelevičiaus lietuviška gramatika (Akielewicz, Gramatika języka lietuwskiego, Poznan, Żupanski księgarz) ir atradome pėdas lietuviško žodyno, parašyto mirusio Miežinio. Žodyno, žodyno, žodyno! šaukiame iš visų pusių — o čia rankrašėiai žodynų guli palėpėse, arba tuni rankose tikrų lietuvių ir, žinoma, žodyno neturime. Kun. Miežinis turėjo parašęs lietuvišką žodyną, už kurį rusai davėnėjo jam 2000 rubl., jaib tik daleistų atspausti rusiškėmis raidėmis. Rašėjas išsizadėjo pelno, nės norėjo padaryti naudą lietuviams ir atspausdinti už savo pinigūs. Jau bus 3 metai, kaip įdavė to žodyno rankraščių vienam spaudikui, tegul bus X, ir įbruko jam 300 rbl. Atspaudęs pirmą lapą žodyno, X. atkeliavo pas Miežinį ir gavo ant reikalų žodyno da tur but į 200 rbl. Pasimirė kun. Miežinis, pasimirė ir jo žodynas. Klausime: jaigu ant spaudinimo žodyno buvo duoti pinigai, tai dėlko tas žodynas neatspaudėtas? jaigu jau atspaudėtas, tai dėlko jo X. niekam nerodo? arba dėlko X., jaigu jo saužinė daleidžia pamesti spaudinimą to žodyno, nepaveda to dalyko kitam kam? Turiu viltį, kad ant šių klausymų kas atsisauks ir paaiskės arba pataisys šį tą. Tokio dalyko užslėpti negalima.

Kas vėl užtylėtu, perskaitęs „Sviet'o“ straipsni („Slav. Izviestija“ tos kontrabandos tur but nematė — butų nepraleidė!) apie pažįstamas jau mums cerkviškas mokslavietes. Tikiu, p. Šernas pasikalbės su „Sviet'u“ savotiškai, bet aš taip-gi negaliu palikti to straipsnio be kelių feljetoniškų patėmyjimų. „Sviet“ sako, buk cerkviškos mokslavietės eina „laimingai“ Minsko, Vitavio rėdybose, o „blogai“ lietuviškoje eparchijoje, nės čia administracija „užsikrėtus europizmu ir liberalizmu“. Ar „Sviet“ juokiasi iš savo skaitytojų, ar savę stato ant juoko? Rugoti ant „europizmo“ tai vis vien, ką buti išpažintoju „barbarizmo.“ Ištikro, „Sviet“ serga tur but nostalgija, atmiđamas ... „azijatizma“. O tas dalykas prie galo XIX

amžiaus tai jau toks anachronizmas, kad net nekuriems rusų publicistams nepritinka.

Vienok galime suramėti „Sviet'ą“. Mes, gyvėdami Lietuvoje ir jausdami ant savo pečių ranką rusų administracijos, visai to „europizmo“ nematome ir tankiai abejojame, ar tikrai mes gyvename Europoje, ar tikrai eina tas XIX amžius, garsus su savo civilizacija ir europiška meile žmonijos. Ką administracija „užsikrėtus liberalizmu“, tai tikra teisybė, nės elgiasi su mumis taip „liberališkai“, kad ... ka tik nori, tą daro.

Toliaus „Sviet“ paduoda užmanymą platinimo „kariumeniškai-cerkviškų“ mokslaviečių (vojenno-cerkovnyja školy), žinoma, ir Lietuvoje. Rašo, buk Bielsk'e (Gartėno rėd.) stačiatikių kunigas išvien su aficierais atidarė mokslavietę „kariumeniškai - cerkviškai - parafišką“ (vojenno-cerkovno-prichodskaja škola) ir alpsta iš džiaugsmo, kad kariumene laike sąteikos ras sau darbą. Labai padorus daigtas, jaigu dykaduoniams duoda kas darbą, vienok aficierai prie mokinimo vaikų netinka. Mokinimas vaikų reikalauja daug daugiau kantrybės, nē kaip mokinimas mustro. Jaigu bemokinant mustro, aficierai skaldo žandus kareivių, tai ką jie padarytų su mažais vaikais? Tikrai reikia išsizadėti „europizmo“, idant pavesti mažus vaikus aficierams. Siaurinėje Amerikoje mokinimą mažų vaikų paveda moterims, ir pripažįsta, kad jos, kaipo pakantresnės ir švelnesnio budo, labjaus už vyrus yra tikę tam dalykui. O pas mus „Sviet“ paveda mažus vaikus žmonėms su šiurksčiausiu budo. Teisybė, Siaurinė Amerika nesibaido „europizmo“. Ar ne geriaus butų, kad aficierai užsiimtų mokinimu rašyti ir skaityti savo kareivius?

Visi žinome, kad idealu kasdieninio gyvenimo aficierų yra: Wein, Weib und Gesang. Žmonės sviete jau prie to priprato ir nustojo kaltinę aficierus už tokius gyvenimo siekimus; žinoma ... jauni, sveiki dykaduoniai ... Vienok da žmonėms liko tiek proto, idant nepavesti lavijimą dvasiškų pajiegų savo vaikų armijos aficierams. Apšviestus sulaiko supratimas, o tamsius instinktas. Visi-gi noriai atiduoda mokėti vaikus tiems, kurie tam tikrai yra ant to prisitaisę. Kiekvienas mokiťojas įkvepia savo dvasią Mokiťiniams. Aficierai taip-gi turėtu įkvepti vaikams dvasią: Wein, Weib und Gesang ir palikti įtekme ant mokslavietės. Prireiktu pailgiti varda mokslavietės: iš „vojenno-cekovno-prichodskaja škola“ reiktu padaryti „vojenno-traktirno-cerkovno-prichodskaja škola“, o toliaus reiktu da vis ilgiti tą varda, kol neišsisemtų du likusiu devizos žodžiu t. y. Weib und Gesang. Saugok Dieve Lietuvos vaikus nuo tokiu mokslaviečių, kokias siulo „Sviet“!

Tik tiek įstabu, dėlko „cerkovno-prichodskaja škola“ su dorišku, kaip pridera tikėtis, pamatu susijungė su oficeriais? Teisybė, yra iš to viena praktiška nauda. Idant tokia cerkviška mokslavietė pasirodytų turinėia vertę, priversta visados turėti vaikų ir niekad nebūti tuščia. Kiekvienas beveik yra matęs, kad paskui pulką kareivių eina pulkas mažų vaikų, kuriems nežinia už kokias kaltes liepta užgimti, aprėdyta juos kareiviškai ir nedaleista žinoti, kas yra tėvu, o kas motyna.

Tai-gi tokiai mokslavietei, susijungus su armija, mokytojų niekad nepritruks: mat... jauni sveiki dykaduoniai... pasirupis apie tą dalyką.

Turiu pridurti pasargą, kad kalbėjau abelnai apie oficerus, visai neužgaudamas guodotinių tarp jų išskirų.

Niekiausiai: vienok išrodo tolesni „Svieto“ žodžiai: „tegul (kareiviai) sątaikos laike liuosuoja vargšus stačiatikius žmonės iš tamsios savpažinties ir sujungtos su jaja katalikiškos nelaisvės. O tai bus džiaugsmas išpergalėjimoviduriniopriešo, lygiai svarbus, kaip išpergalėjimo priešo užrubežinio.“

Jau tik rašėjas tų žodžių neturėjo nė širdies, nė saužinės! Jaigu stačiatikiai Rusijoje yra nelaisvėje katalikų, tai dėl išreiškimo vargingo padėjimo katalikų tarpu stačiatikių nėra tam tinkančio žodžio. Tai jus, katalikai, Rusijoje lygus esate su priešais, einančiais su viska ardančiais ginklais draskyti svetimą žemę ir naikinti gyvėtojus! Tur but tai jums nė sapne nesisapnavo. Girdint, ką sako apie katalikus „Sviet“, ką turime mislyti apie garsinamą rusų tikėjimišką lygybę ir toleranciją? Kaip galime aiškinti žodžius savvaldančiojo Lietuvoje Kachanov'o, pasakiusio: „Pikti gundytojai platina tarp jūsų, žemaičiai ir lietuviai, melagingas žinias norima jums jūsų katalikišką tikėjimą prispausti ir jus į stačiatikių cerkvę patraukti. Šitas skelbimas yra tai tikras melas ir apgavimas.“? O tai: kad viskas tas tai dulkės, užpiltos ant akių svieto, idant kas nepamislytą, buk rusai bijosi „europizmo“, arba tai žodžiai vilko, kuris begiriant savę tiki nužaditi atsargybę nekaltų avių.

Tai-gi žinokite dabar, lietuviai-katalikai, kad jus esate priešais, kuriuos iš Rusijos reikia išdildyti! Nors iš pasielgimo rusų Lietuvoje galima buvo numanyti labai gerai, už ką mus katalikus laiko, vienok taip aiškaus atviro publicistikos pripažinimo mums tiesų „valstijos priešų“ tai neteko girdėti. Da sykį atkartuju: „Slavianskija Izviestija“ turėjo nematyti to straipsnio „Sviet'e“ prieš atspaudimą — tų nepraleidę.

Jaigu „Sviet“ prispaustus katalikus vadina „valstijos priešais“ (tur but dėl išsiteisinimo prieš

žmones, jaigu kartais koks „nekatalikas“ tiems „priešams“ sukulia gerai į nugarą), tai kaip vadinis stačiatikius, kurie vilioja arba tiesiog priverčia katalikus, idant šelptų stačiatikių iškilmybes? Pereitą rudenį gyvėtojai Gargždų valščiaus Telsių paviečio prikaltbūti tapo vietinės administracijos, idant šį tą įtaisytų ant atminimo laimingo išsigelbėjimo nuo smerties ciesaoriaus Aleksandro III., susimušus trukiui palei Bork'us. Prikaltbūti nežinojo kas tai per dalykas tas „įtaisymas“ ir kiek jis kaštuos ir sutiko. Tada jiems paliepta jau užmokėti nuo dešimtinės po 7 kap. ir už sudėtus pinigus įtaisyta du paveikslu; vieną į kancelariją, kitą į mokslavietę. Visą apeigą ir iškilmybę pašventinimo tų paveikslų vedė popas, o katalikai (kaipo „valstijos priešai“), sudėję ant to pinigus galėjo, kam teko noro, pasižiūrėti ant stačiatikių iškilmybių (už „katalikiškus“ pinigus). To negana — dėl užlaikymo amžino žiburio prieš tuos paveikslus valščius turi sudėti kasmet 50 rubl.

Toks ne „europiskas“ pasielgimas administracijos (tedžiaugias „Sviet“) iškilmingą atminti išsigelbėjimo ciesaoriaus nuo smerties gali apversti tarpu gyventojų minėto valščiaus ant blogos pusės. Man rodosi, gargždiečiai, praeinant pro kancelariją arba mokslavietę ir atmidami pasielgimą su jais administracijos, vietan pakelti akis į dangų ir padėkavoti Dievui už išgelbėjimą ciesaoriaus nuo smerties, pajus suspaudimą širdies ir dvasioją pasakys šitaip: stačiatikiai! atimate nuo mūsų dėl savės bažnyčias, kitas griaujate, spaudžiate mūsų tikėjimą, vadiniate mus, katalikus, nežinia už ką „valstijos priešais“ tai-gi už ką turime da jums taisyti už savo pinigus paveikslus, kuriuos šventitų jūs kunigai ir kam reikalaujate nuo mūsų kasmetinio mokesčio dėl užlaikymo jums jūsiško žiburio? jug jus ant reikalų savo tikėjimo gaunate nuo valdžios tiek, kiek tik norite; jums stato cerkves, kur tik liuosa vieta yra, o mes negauname nė mažos pašelpos ant pasistatymo sau naujos bažnyčios; jūsų kunigai gauna dideles algas ir visokias paslaptines pašelpas, o mūsųškiai gauna mažas algas, kurias da taikotės visokiais budais sumažinti, išrasdami visokius prasikaltimus tai-gi ko jus norite nuo mūsų ir kam mus taip skriaudžiate? Žinokite, kad jausmas nekaltai nuskriausto taip gilus, kad jo niekad jau negali išdildyti ir kad nekaltai nuskriaustas skriaudikai į ranką nebučiuoja! Atiduokite mums, ką nuo mūsų neteisingai išplėšėte, o mes pats įtaisysime atmintį, ir da ne viena, be jokių valdžios prievartų ir viliojimų!

Visai kitaip padarė atmintį topat atsitikimo Alsėdžių (Telsių pav.) žmonės. Tenvietinis starsina (vaitas) prikaltbinėjo žmonės, idant nustotų gerti arielką ir, surinkęs parašus ant to, davė ant užtvirtinimo augštesnės valdžios. Na, ir šiandien

žydai-sinkoriai rauja sau peisakius, netekė gir-
tuoklių.

Alsėdžių žmonės tikrai nerugos ant admini-
stracijos, ipač kaip neužilgo pajus, kad ir akise
šviesiaus ir kišeniuje apščiaus. Reikia turėti
viltį, kad taip gražiam pavyzdžiui prisiziūrės
daugumas Lietuvos valščių ir taip-gi nustos gere
„pekline“. Tas dalykas turės atsiliepti ant eko-
nomijos kaimų ir miestų.

Paduodu čia prieigą nekurių didesniųjų Lie-
tuvos miestų.

	Prieiga	Išeiga	Kiekliko	
Vilnius	279,197	271,654	+7,543	Vilniaus rėd.
Lyda	13,040	13,005	+35	
Ašmenai	5,208	5,208	—	
Disna	7,737	7,770	=33	
Šventėnai	3,797	3,567	+230	
Kaunas	144,223	137,771	+6,452	Kauno rėd.
Vilkmergė	25,174	25,110	64	
Novoaleks	10,753	10,754	=1	
Panevėžis	14,565	14,598	=33	
Šiauliai	15,419	15,419	—	
Telsiai	11,932	12,420	=488	
Raseiniai	11,658	11,991	=333	

Dabar paduosiu skaitlines Vilniaus valšėoniško
banko iš pereinų 1889 metų. Tos skaitlinės meta
gan aiškia šviesa ant kaimų Vilniaus ir Kauno
rėdybų.

Pavietis	Skaitlius su- kalbų	Skaitlius pir- kų	Skaitlius nu- pirkų de- šimtinių	Už kiek nupirka	Kiek bankas paskolijo	Kiek davo- kejo pats pirkikai	
Vilniaus	26	68	1,078	35,651	28,500	8,151	Vilniaus rėd.
Vileikos	5	27	445	16,790	7,290	8,500	
Disnos	16	130	3,012	87,450	74,500	12,950	
Lydos	9	9	125	4,706	3,500	1,206	
Ašmenų	5	8	67	6,125	3,640	2,485	
Šventėnų	9	37	675	18,800	16,160	2,640	
Trakų	8	122	989	25,200	18,400	6,800	
+	78	401	6,391	194,722	150,990	42,732	
Kauno	61	86	684	43,153	36,005	7,148	Kauno rėd.
Vilkmergė	1	4	35	1,724	1,000	724	
Novoaleks	1	3	48	2,150	1,500	650	
Panevėžio	1	3	16	1,312	400	912	
Raseinių	31	43	440	14,843	14,828	10,015	
Telsių	3	24	272	11,171	10,382	789	
Šiaulių	52	52	566	31,671	25,400	6,271	
+	150	213	2,171	116,024	89,515	26,509	
1889 m.	228	614	8,452	310,746	240,505	69,241	Sykū abie- jose rėdyb.
1888 m.	57	220	2,622	128,378	86,832	38,546	

Iš čia galima numanyti apie valšėonių vie-
noje ar kitoje vietoje turtus, apie pareikalavima
žemės, apie jos brangumą ir tt..

Imant vidutiniskai, išpuola, kad Vilniaus rėd.
(1889 m.) kiekvienas iš pirkikų paėmė po 16
desimtinių, mokant už dešimtinę po 30 rubl.,
imant skolos po 23¹/₂ rubl. (ant 1 deš.), o pridedant
savų pinigų po 6¹/₂ rubl. t. y, 22⁰/₁₀₀; Kauno
rėd. kiekvienas iš pirkikų paėmė po 10¹/₅ deš.,
mokant po 52¹/₂ rubl., imant skolos po 41¹/₂ rubl.,
o primokant po 21¹/₄ t. y. 23⁰/₁₀₀. Kiekvienas
pirkikas vidutiniskai imant, reikalavo iš banko iš-
visò po 380 rubl. Vilniaus rėd. ir po 420 rubl.
Kauno rėd. t. y. mažiaus už normą (500 rubl.),
paskirtą banko dėl paskolijimo vienam valšėioniui.
Iš dviejų paskutinių eilių matome, kad 1889 m.
valšėionys kur kas daugiau trusėsi apie pirkimą
žemės, nė kaip 1888 m.

Prisiziūrėkime da, kaip valšėionys tųdviejų
rėdybų išmoka bankui skola. Valšėioniškam bankui
(Vilniaus ir Kauno skyriui) 1889 m. prigulėjo
11,947 rubl. Tos skolos užmokėta: prieš paskirtą
laiką 4,610 rubl., paskirtame laike 489 rubl., į
10 dienų potam 1,930 rubl., į 20 dienų 639 rubl.,
paskiaus da 3,060 rubl.; pasiliko skolos 1,318 rubl.
Jaigu metai butų buvę geresni, tai gal skolos ne-
butų likę visai.

Nobodu skaitlines rašyti, o da nobodžiaus
skaityti, dėlto-gi meskime jas, o pašnekėkime apie
... karklvabalius.

Lenkiškas laikraštis „Ogrodnik polski“ perser-
gi, kad daugume vietų šįmet pripuola karkl-
vabalinė vasara ir paduoda rodą, kaip reikia
saugoti nuo karklvabalių sodnus ir medžius dėl
gražumo. Žinoma visiems, kad tie besočiai vaba-
lai palieka kartais medžius visai beveik be lapų,
o ypač vodija vaisiniams medžiams, naikinant ne
tik užderėjimą einancio meto, bet da, nugraužę,
lapus, palieka įtekmę ant menko užderėjimo at-
einancių metų. Roda naikinimo karklvabalių:
„karklvabalius reikia krėsti nuo medžių dieną
ypač šaltose dienose, kada sustingę vabalai
nesijudinant apačioje lapų ir šakučių; surinkus
nuo žemės į maišą reikia užpilti verdančiu van-
deniu ir išmesti žasims, antims, vištoms, ar kiau-
lėms, arba į mėšlyną.“ Malonu butų, idant šitą
rodą patalpįtų ir kiti lietuviški laikraščiai. Karkl-
vabalinė vasara neaplenks ir Lietuvos — tai te-
gul ir lietuviai žinos, kaip pasielgti su negeisti-
nais svečiais.

Mieste Akvisgrane p. O. v. Forckenbeck
įrengė muzėjų visų iš viso svieto laikraščių. Ar
neatsirastų ten vietos dėl „Varpo“ ir „Ukiniko“?
Q. D. ir K.

Atminimas apie Papilę.

(Tąsa.)

Nusimetęs viršutinius apdarus, aš tuojaus
pradėjau klausinėti tarnaitės apie tai, kas man
labjausiai rūpėjo ir delko aš atvykau tada į Pa-

pilę: apie pilkalnį, apie Vėntą ir apie tuos akmeninius varlekaušius ir kaukaspenius, kuriais taip garsi yra Papilė. Bet nelaimingu supnolimu mano žemaitė buvo kilus iš Panevėžiškių ir, nors jau aštuonetą metų gyveno Papilėje, mažką vienok tebuvo apie juos girdėjus, o užtai ir nieko man naujo ne galėjo pranešti. Nusiminę tokiu nepasisekimu, aš tuojaus rengiausi į miegą, idant dieną, su laiku pakilęs, galėčiau pats pajieskoti visas žingeidingas dėl manęs vietas.

Jau antrame, kaip žinoma, mūsų šimtmečio desimtyje garsingi Francuzijos ir Vokietijos geologai pradėjo lankyti upę Vėntą ir labjausiai tą vietą, kur dabar stovi Papilė. Tarp jų dangiausiai yra žinomi Dubois de Montpereux, Eichvald, Buch ir Aleide d'Orhigny, o naujesneme laike da Grėvynek ir KK. Pagal suakmenėjusius moliuskus priskyrė jie sužeštus Papilės sluogsnius prie keliavėjiškos kartos Juros formacijos ir apraše daug suvis naujų veislių, nežinomų kitose šalise. Mažai to, Papilė įgijo jų akise ir tuomi da didelę vertę, kad varlekaušiai čionai buvo labai gražiai užsilikę ir nuo daigto tikosi tokioje dangybėje, kad vietomis jų buvo dangians, nė kaip skalkinės uolės, risančios juos visus į kupeta. Žinodams viską tai ir užaugęs po šonais, jau seniai aš ketinau aplankyti Papilę, bet teistengiau tiktai pernai tai padaryti...

Saulė buvo mažne pasrėčiuose, kada aš pakilęs ir ant greito parsikandęs tuomi, kas radosi kašialėje, išbruskinan per miestėlį Ventonlik, kur pagal žemaitės įsakimą turėjo būti tiltas, už kurio tuojaus stovėjo angštas kalnas, vadinamas Pile, o ant to kalno kapai. Ir teisybė! Ka tik spėjau nusileisti į upės pakalnę ir užpakalįj savęs palikti paskotines miesto grinteles, kaip ir išvydan antroje upės pusėje paigai apskritų kalną, kurs po dešinei stėčiai baigės į lomą, o po kairei tėsės toliaus skardžinose Ventos kraštuse, atsiskirdams nuo šių tiktai nedidelių įdubimų. Ant kalno viršaus matoma buvo nedidelė koplitaitė, katra iš visų pusių siantė tankus miškas, sudėtas iš medžių ir visokių kryžių, kryželių. Neabejotina buvo, kad priešais stovėjo kapai, ant kurių ilsėjos pakasti palaikai mūsų garsingo raštinjko Dankanto. Bet dabar dar ne rūpėjo man ano kapas, man geistina buvo iš pradžios atrasti Ventos pakrantiuje griovį, kurį vanduo buvo išgraužęs nolinuose sluogsnuose ir kuriame tokiu budu jis buvo atidengęs tų sluogsnų vidų ant gana didelio angšėio. Apie tą grovį buvan aš girdėjęs nuo Petropilės geologų, katrie patys, aplankę tas vietas, ne suspėjo surinkti užtenkamą varlekaušių skaitlių ir ragino manę dapildyti anų rinklvas. Bet kur atrasti tą griovį? ko čia pasiklausii?...

Į-veizėdams į šaonia upės srovę ir pasken-

dęs savo mišise, buvan aš jau bepereinas per tiltą, kaip šit akis į akį susiduriau su senute ubagėle, katra apsunkita dvejetu pilnų storų kašišų ir ramstydamosi mažne lygia savo stuomeiniui lazda, resvu žingsniu traukė ant mišių į miestelio bažnyčią. Kaip žaibs krito man mišlis į galvą: juk tai pas tokius žmones prigulėjo man te rautis, juk tai anie pažįsta visus savo krašto užkampius, kaip savo kasiales, juk tai anų visos kertelės, išvaikšėiotos ir visi grioviai išbraidžioti ir nužiurėti. Ir užtiesa, pasveikinęs, kaip priimta, senutę ir sušnekęs su jaje, aš ne tik sužinojau, kur man prigulėjo jieskoti to griovio, bet išgirdau da, kad tuli aplinkiniai gyventojai per savo žingeidystę prisirinkę sav apšėias sraigių rinkliavas ir vartoją anas dėl papuošimo savo grinėių. O žmonių pasakos svaidė, kad Ponas Dievas kitakart supykęs ant tų vandens gyvulėlių ir pavertęs juos į akmenis. Bet kuomi tie gyvulėliai prasikalto prieš Poną Dievą, apie tai žmonių pasakos tylėjo...

Ismetęs porą skatikų senukei, aš tuojaus už tilto paėmian į kairę ir atėjęs ties dideliu malunu, pamačiau upės krašte didelį griovį su raudonojuančiomis kur nekur jo šalise Juros uolomis. Griovio vagoje riogsojo šian ir ten išmėtyti raudoni uolos sklypai, ant kurių vietomis matomi buvo atmušti visokių sraigių ir turklių paveikslai. Regemai, čia buvo tas, ko aš jieskojan. Isplauto sluogsnio kraštai turėjo į du ar dangians sieksniu augštumo ir buvo užgriuvę paprasta juodžeme, maišyta su smilėia, kurioje vešliai kerėjosi visoki krumai ir žaliavo sultinga žolė. Paėjus grioviu angščiau galima buvo rasti ir visai neužgriuvusių vietų, katros pagal savo varsos raudonumą labai panėsė į sieną, padarytą iš degtų plytų. Tas panašumas darėsi da akiveizdesniu, kad vanduo ir oras suskaldė tulose vietose pavirštinius uolos plotus į ketvirtainius gabaluskatronose ne sunku yra išplėsti iš visuotino sąrašėio ir kaip plytą sutrupiti į mažesnes skeliaudes. Bet vandens ir oro itekmė ne ganėjostokin suskaldymu; ten, kur tie elementai atrado sav geresnę prieigą ir kur jie ilgians ir liuosians galėjo naikiti, ten kietos nolos pavirto į smulkutę minkštą smiltį, katra šaltinių vanduo be paliovos, klekėdams, išnešiojo į artymą upę ir išsklaidė po jos vagą. Tokio pat, žinoma, likimo sulaukė ir visos suakmenėjusios sraigės ir varlekaušiai, katrie yra padaryti iš tos pačios salkinės medegos, kaip ir visas sluogsnis, — nors abelnai galima pasakyti, kad jie ilgians priešinasi sutrupinančiai iš lauko pusės itekmei, nė kaip pati uola. Užtaigi tankiai atsitinka, kad trupiname uolos gabale atrandi da gerai užsilikus tulas sraigės, nuo kurių lengvai gali nuskusti arba nuplanti neprigulinėias prie jų uolines dalis.

(Toliaus bus.)

Vardan teisybės.

Garbinga Varpo rėdyste! Nr. 10. Varpo p. Dzukas korespondencijoj iš Dzukijos užmėtinėja JE. Seinų Vyskupui, buk jis stengiasi sulenkuoti lietuvius, nės 4 naujai išventitus kunigus nusiuntė į Mozuriją. Užmėtinėjimas yra suvis neteisingas. JE. kun. Vyskupas jau rėdo Seinų dijecezija arti 20 metų, o užmėtinėjimą tokį pirma kartą išgirdome! Yra suvis priešingai: žinome, jog ne sykį kada reikėjo paskirti prabašėiu parapijose pusiau tik lietuviškose tai, ant projekto paskyrimo ten prabašėiaus nė mokancio lietuviškai JEV. atsakydavo: „Ne esmi dėl sulenkavimo lietuvių — bet vien dėl išganymo dušių.“ Privesta-gi p. Dzuko priežastis yra tiesiog juokinga. Naujai išventitus nusiuntė į Mozuriją dėlto jog tose parapijose labjausiai reikalingi buvo kunigai, o tarp to meto išėjusių kunigų nė buvo nė vieno kunigo mozuro. Reikia žinoti, jog ko nė pusė Seinų dijecezijos yra mozurai, o kunigų tos kilmės ieseina iš šios seminarijos labai mažai. Už tai JE. kun. Vyskupas turi siųsti į Mozuriją kunigus-lietuvius, nės kitaip daugelis bažnyčių Mozurijoje liktu be kunigų, o Lietuvoje butu per dang. Tikrai ir p. Dzukas gana gerai žina, jog lietuviškoje dalyje mūsų dijecezijos nėra nė vieno kunigo mozuro, už tai jaigu JE. kun. Vyskupas, norint įtikti p. Dzukui, butu nusiuntęs naujai išventitus kunigus į Lietuvą, tai tuom pačiu butų turėjęs iškelti iš Lietuvos į Mozuriją kitus senesnius kunigus taipgi lietuvius ir gal vėl butu nė įtikęs p. Dz. Matyt jog p. Dz. mažai apie tuos reikalus težino ir išmano, nės Strašinskį vadina administratorium Seinų dijecezijos, nė darydamas skirtumo tarp administratoriaus ir tikro vyskupo. Prašome guodotinos rėdystės vardan teisybės patalpiti „Varpe“ šiuos kelis žodžius.

Adomas Domeika.

Atvira gromata redystei.

Garbinga „Varpo“ rėdyste!

Prašyčiau garbingą rėdystę duoti vietą siems keliems žodžiams.

Neb sykį jau teko man skaityti gražius, kaip priguli, „Varpo“ atsakymus „Vilenskam Viestnikui“ Bet čia gimsta užklausimas, ar tie atsakymai mierį visiškai atsiekia, o nė pusiautiniai? Man rodosi, jog tiktai pusiautiniai. Iš tikro: mes, lietuviai, „Varpą“ skaitydami aiskei matome nė visiškai dorą — jegut daugiaus nebsakyti — Vilensko Viestniko ir jo draugų pasielgimą, bet ar tą pat mato ir šie paskutinei? Ar jie „Varpą“ skaito ir ar ji supranta?

Daleiskime, jog neskaito ir jo nesupranta. Tada mums, kaip silpnesniems, išpuol duoti savę suprasti. Tą-gi mes galėtume padaryti:

1° išleidžiant laikraštį kalboj visiems suprantamoj, o tai francuziskoj, arba vokiškoj. Laikraštis gal buti visiškai mažutis ir ieseiti norint keletą kartų ant metų, bile tiktai jis laikas nuog laiko aprašytu mūsų padėjimą ir mūsų reikalus.

2° tą pat — ir man rodosi dabar su didesne nauda — galėtumėm padaryti per korespondencijas svetimtaučių laikrašciuose, kurie kuolabjausei yra prasisplėte, kaip štai: „Nat. Ztg.“ „Temps“, „Times“, „Wien Allg. Ztg.“ etc.

Kokia iš to nauda butu? O tai „Vilenskij Viestnik“ ir jo draugai butu priversti mus suprasti — ir jegut savo darbuose ir nesiliautu — tai bent ju pasielgimas nė mūsų vieny butu žinomas.

Nuosirdžiai prašau garbingą „Varpo“ rėdystę atlikimu šio svarbio reikalo užsiimti ir kitas mūsų laikraščių rėdystės prie to darbo prikviesti.

Nužemintas tarnas.

X. Sziaulis.

21. I. 90.

Iš visur.

Šalčiausia ant žemės vieta. — Arkliena, pleštekes, skruzdės, vorai sliškai ir paukštlizdžiai — kaipo valgis. — Statistika apsi-pačiaivimo.

Nėra tokio augmens, nėra tokio gyvio. — nė žolės, nė medžio; nėra žuvies, nė paukščio; nėra galvijo, nė žvėries, — kurs galėtų kada prigusti ir pri-prasti prie tiek įvairio ir atmainio oro, peno ir kito gyvuliško reikalo, kaip antai yra vienintėlis ir įpatingas gyvulys — žmogus. Visi gamtos gimdytiejie gyviai reikalauja ypačių sav įtarčių, idant galėtų augti, misti ir vaisintis. Nė tą mes matome su žmogumi. Kiti gyviai, negu tik nelaisviai, teapsieita n'ispildę ant žemės savo užduoties... gyvenus palikti po savę ir įpėdinius. Žmogus pripranta prie viso ko — ir baisių šalčių ir didžiū kaित्रų; iskenčia didžiausius netekimus primanomo valgio; viens sprunka į dveilą vienmoterystės, kits užsilaiko ir gyven daugpatystėje, o daugis vėl kitų ir miršta sugyvenusių amžių viengungystėje.

Dėl aiskumo išreikštos čionai mislies paduodu pritirtus daigtus apie kuo šalčiausią vietą ant žemės, kur vienok žmogus gyven; primenu apie arkliena, pleštekes, skruzdes, vorus, sliokus ir paukštlizdžius, kaipo valgį žmogaus ir priduriu statistiką apsi-pačiaivimo, bentgi Europoj, apšviesčiausioje ir prizinomiausioje dalyje mūsų žemės.

Kur rasime tokį medį, paukštį arba žvėrį, kurs vaisintusi ir Azijos pačioje šiaurėje, ir Afrikos Saha-roje ir Amerikos Argentinoje? o juk žmogus visur gyven ant žemės kamuolio. Mes negalime tikrai žinoti, kiek toli siekia žmonės į šiaurius, ir koks per metus šaltis ant pačių polių — galų žemės, bet iš siek tik užgyventų vietų yra kuosalčiausia Vierchojanske-rytiniame Sibire. Šitas kimas gul ant tarpkalmės siekiančios 107 metrų augščio, skaitant nuo paviršvandens jurės, tarp 67°34 žingsnio šiaurinio platumo ir 133°51 žingsnio žemraiško ilgumo. Garsus mokslis profesorius Wildt iš Petrapiļės kiaurus metus pragyveno tenai pritirdamas ir užrašydamas savo pasergėjimus, ką iš jo darbų čionai ir paduodu. Vidutinė temperatura — šaltisiltis šitaip stov: sausio mėn. 53,°1, vasario — 46,°3 kovo — 44,°7; balandžio — 15,°8; gegužės — 0,°1; ligšiol vis matome speigą; toliaus: berželio + 9,°6; liepos + 13,°8, — šilumos; o jau rugsėjo su rugpjūciu, paskutiniame — 1,°6 ir antrame — 6,°4; spalio — 20,°2; lapkričio — 40,°1 ir gruodžio — 49,°1 vėl speigo. Vidutinė temperatura už kiaurus metus — 19,°3 žemiaus R-ro 0°. Reikia tik nusidvyti, kaip tad žmogus gal iškęsti nuo lapkričio iki kovo 40° lig 53° speigo! o gyven ir net vaisinasi. Priprasti prie atmainingumo oro ir apylankiu, kokias iskenčia žmo-

gus, negu tik siek tiek jam gal paspėti arklys ir su — tuodu žmogaus tarnai ir draugai.

O kuomi ir kaip žmogus neminta! nesykj net širdis susikrato pamislyjus. Daug žinomas daigtas kur kas ir ko nevalgo tik iš neįpratimo — dėlto tik, kad jo seniai-proseniai to nevalgė, bet daug-daugiau yra negerų valgių valgomų kito net su pasiskandinimu tik iš didžiios bėdos, netekimo ir negalėjimo ką geresnį surasti ir nusitverti. Žydas galvą purtina prieš kiaulieną, lietuvis susikrato pasiulots arklienos, gudas nepradrėsa įkasti zuikienos ir balandienos, kaip kaukaziškos kilties žmogus, kas iis nebutų, neapžiotų nė slieko, nė pleštekės. Bet šitie visi nevalgomi daigčiai vieno yr megstami kito. Žydas bijosi kiaulienos, lyg budelis švesto vandens, o senoviškis germanas — šiandiktis vokietys ir dangaus savo dievo Odino kitaip nesuprato, kaip tik su didžiu katilu riebiai priviržtos kiaulienos: arba lietuvis ir miršta nekandęs nė šūnienos, nė arklienos, o kits Afriko girinis gyventojas ne tik visokios paukštienos ir žvierenos prisikėmsa, bet supasiskandinimu paragauja ir žmogienos. Mūsų apygardose seniai yra žinomi kaip arkliaėdziai tatoriai ir cigonai. Lenkų žemeje net šįmetą puna arkliena ant laukų ir sutraukia kitur burius vilkų, — kada iš priežasties didžio netekimo pašaro arkliai yra parduodami vėrcioje skuros, ir žydai tikrai superka ant skurų desimtimis ir šimtais, nulupa skuras, o laukus smardina puvėsiais, — čia ir tad nieks nenaudojasi arkliena. O Paryžiuje — toje širdyje viso civilisuoto svieto mūsų dienu — yra net keletą tamtikrų arkljopjautuvių. Ir kas mets arkliena čia platinasi, kaip pavalgas. Nuo 9 d. berželio 1866 m., čia tapo uždėta pirma pjautuvė arklių, iki 31 d. gruodžio tų pačių metų, papjauta 902 arklių, is kurių kiekviens vidutiniai imant suteikė 440 svarų mėsos pavalgos; 1867 m. arklienos susivalgė čia 860,000 svarų; sekanciuose metuose sukilo jau į 96000 svarų. Perpaskutiniuos dvejus metus papjovė čionai 5475 arklus, kas mėsos išnešė 1095 tonnas arba 2,190,000 svarų kartu su grobais, kepenomis, širdimis, plaučiais ir kitu kuomi, kurie visi kliuvo į valgį. Čia arkliena yra antrą tiek pigesnė už jautieną. Numanomas daigtas, jogiai išsiplatinimo šitos pavalgos yra priežastis... pigumas, labiausiai, kad šita mėsa pasirodo esanti labai soti, ir darbinjui žmogui lyg praveri. Pasklys gan greitai, man rodosi, ir po kitus Europos miestus. — Bet vargu kam ir į galvą užplustų daleisti, jogiai galima valgyti pleštekės arba maldžiti is šitų gražių vasaros lakunėliu, kurios giedrai stojus papuošė mūsų pievas ir daržus? O juodrys — gyventojas Australijos saldziai pasijuoktų is kiekvieno geidžiančio prisiskanjti gražumu barsvos pleštekės ir atsargiai kraumancio ję vieną po kitos į stikluotą šepelę arba skrobkele. Pleštekė dėl Australiško yra didžiu pavaišalu; australiškis tengimis pleštekėjų prisistotinės gal ir pasitinginnuoti; jam talakunėlė primena ir laiką apscio pavalgio ir geidžiamo tinginavimo, — kada galima daug pavalgyt ir mažai tedirbti, — o juk šitoks yra jo supratims apie laimę. Ant Australinių kalnų taip vadinamu „Bugong Mountens“ tam tikrame metlaikyje išsiperi nepamieruota daugybė pleštekėjų; gyventojai susibėg is visų šalių ir užkuria dides ugnis, dums nuo kurių užmuša ir numarina mažus gyvelius. Tada jas renka, džiovin ant įkaitjtos zemės, paskui perkrečia, idant atsiskirtų sparneliai nuo kunelio, ir dirba potam minkle, kurį — kaip pasakoja — tur saldų riešutinį skanumą. —

Kur nekur Afrikoje yra valgomas skruzdės. pakol į valgį pavirsta tur būti sukrekjtos. Meksikoje is jų kiaušjū kiapa duona, kuri yra skaitoma užskaninj.

Bushmanai Afrikoje mėgsta vorus keptus, o japoniškaie kilties taip vadinamos Airos pasiskanjdami ēda jurzoles, sliekus ir žuvis, vandens išmetamus ant krašto. Pienas pas juos yra rokuojamas kaipo labai astrus gēralas, ir jie negal suprasti, kaip tad galima į arbatą pilti piena. Chinėsai valgo šūniena, kur ji yra tiek pat įprasta, kaip pas mus aviena. Tarp geresnių ir pajieskamųjų jų valgių — skaninių yra viralas — supa is įpatingų paukštlizdžių. Tie lizdai nepanašus į mūsųškus, jie nedidesni už mūsų stalinį sidabrinį šaukštą — jo galvą, ir nesveria daugiau per pusę uncijos. Tokie lizdai tankiaie parsiuduoda apsimokėdami antrą tiek didesniu sidabro svarumu. Vargu Chinėsui paviktų bentgi ką is Europėnų pavaišinti, reikia but negu Chinėsu, idant toje supoje atrasti kokį skanumą. Nebeprivedu atmainingumo ir įvairumo valgių žmogaus pradėdant nuo pat turtingiausio ir užbaigiant visu neturčiausiu, net ir giriniu žmogumi. Nevienodums čia ir kiekvienam, nors net pusakliui yra gan gerai pasergstamas, o vienokgi kiek kas ne pusbadavęs badu ne miršta, vis tvirtuoja vaisinasi, ir savo kudykj penėdamas tuomi pačiu, kuomi ir pats minta. Tikrai dyvina gamtos rēda! Siekus veislumo žmogaus praveru pridurti pasergėtus ir žinomus dalykus tos jo pusės gyvenimo. Kur nekreipsi akį, ten išvysi vis kitoniską budą — įprote. Kur ir visai nėra įstatų, kaip kam pačiuoti — pačiuojas lyg gyvuliai, laikui ir reikalui atėjus; kur veda po vieną moterį, o kur ir po daug, kiek kas gal. Apsistosiu tik ant Europos gyventojų, kur ir zinias galima siek tiek surankioti kur ir žmonės pačiuojasi prizinomais mums keliais. Žmogus kaip ir kiek viens gyvulus tur į gimtą patrauką vaisjitis ir platjitis. Kiekviens už tad geidžia ir apsipačiuoti ir istekėti, kaip tenai nebutų ir koku ten įpročiu. Bet ir prie to geismo kur mažiaus kam te tenka apsipačiuoti arba istekėti. Ant tukstančiu žmonių pačiuojasi tik 15. Imant 1000 vedancjūjų sav pačias gauname tarp jų 861 jaunikaitį ir 189 našlius, o ant 1000 istekancjū moteriskjū išpuola tik 98 našlės ir 902 mergaitės. Vidutinis amžius, kuriame vyrai pačiuojasi, yra 27 metai, tada kad dėl moteriskjū — 25 metai. Ant 1000 galvų prisieina 602 nepačiuoti — vyrai ir moterys kartu rokuojant — 53 našliai. Maž pusė moteriskjū visai neisteka tarp 15 iki 55 metų amžiaus — o tas tarpas yra tarpu jų vaisingumo. Penki nuošimčiai yra nevaisjū dveilų. Istekėjusios žmonos gyvena maž antrą tiek ilgiaus, nekuo mergaitės, nors ant 70 gimdancjūjų viena miršta is pagimdimo. Jaigu pirmiaus vyras miršta, tad pati vidutiniai skaitant gyven dar pusedvyliktų metu, o jaigu pati pirmiaus, tad vyrs tik pus dešimtų. Anglijoje kasdien gema 2411 vaikas arba 33 ant 1000 gyventojų. Palyginantgi ant skaitliaus susidveilevusių žmonių, gauname po 4,33 vaikus dėl kiek vienos tokios poros. Tarp 1000 atsitikusjū gimimū pasergstame 11 dvyņų.

Matome tad, kad tik laimingiemsiems te iskrinta dalis likti po savės geistinus įpėdinius savo kraujo. Pasergėta, jogiai juo tamsensis kur sviets, juo ten daugiau kas skubina į sujungtinę dveilą, juo ten daugiau pačiuotų ir juo tenai daugiau gemancjū, — juo daugiau tenai įsvaisin... beturėiū. bėdžjū ir vargšū. Šviesesniuosiuose kraštuose svietas yra daug atsargesnis tame dalyke, žmogni gailu gimdyti kudykj tik ant vargo ant pražuvimo — ir mažiaus žinomas daigtas ten yra beduonių — valkatų, vargdienių. Žmonių tamsums, einas gret vaisingumo, nors ir prie tokio tik mažo dvailiavimosi, kaip jau matėme, ir prispiria vargšus daugiur kur taip silpnai maitinties ir griebties už daugių daigtų, kaip valgio, nuo kuo šviesesnysis ir turtingesnysis dre-

bēdamas nusi purtina. 20 metu tam atgal man pašam prisiejo matyti, kaip Žemaičiuose užėjus nevaisingiems dvejiems metams pagreičiui 1868 ir 1869 tiems daug kas nusiėdęs iki paskutinių marškinių dėl valgio pakeičiamas rankiojo žiemos laikė arkliamėšlius, o vasarai stojus rankiojo po laukus usnis ir kitas tam panašias žoles . .

Dagis.

Korespondencijos.

Iš Lietuvos. Reikalingas daiktas turėti „Varpui“ kuodangiausiai žinių iš Lietuvos, bet tos žinios turi būti atsargiai paduodamos; jos turi būti, kaip galint, teisingos, paimtos iš tikro šaltinio — tai pirma; antra, jos negali būti tokios, kurių nepriguli garsinti. Aš čia noriu pataisyti dvi žini, vieną, paduota N. 8, kita N. 10 Varpo. Num. 8. korespondentas rašo apie koki ten krėtimą ir jieskojimą lituviškų knygų Pajevonyje pas kunigą, net ir bažnyčioje ir pas vieną ukiniką. Viskas tai korespondento išmislas. Num. 10 korespondentas aprašo padėjimą Senapilės gimnazijos; anot jo, buvęs direktorius Solovjovyčia buvo geras dėl Lituvų, priėmė net du mokytojų — lituvių p. K. ir p. J. (reikia priminti, kad p. K. gavo vietą Senapilėje dar prieš atėjimą Solovjovyčiaus; ir kad viską sugadino tik Botyrus — perkrikštas, kuris įaržino prieš Lituvius ir Sol-in. Tai šiek-tiek neteisybė. Sol-ius — tai tikras rusifikatorius, atėjęs Senapilėn jis gerinosi prie lituvių, taip sakant gloste juos, aržino su lenkais, tikėdamas pritraukti juos prie savęs ir šio to datirti dalykė rusifikacijos. Bet kada pamatė, kad Lituviai nesiduoda susimaskolinti, ne linksta prie jo, tada jis, pas kurį mažai žmogų jausmų, o viespatauja tik gyvuliški instinktai, pradėjo taip elgtis, kaip aprašyta N. 10 „Varpo“.

Jau mes pripratome prie neteisingo ir aštraus Maskolių pasielgimo su mumis; bet dabar, kelis paskutinius metus, beveik kas dien jie daro mums naujus siurprizus. Per dideliais jaučia savę ponais. Girdėjau, kad Senapilės gimnaziją nori uždaryti, palikti tik keturias klases ir uždėti žemdarbystės mokslinycia. Šita paskutinė mokslinycia mums labai reikalinga bet taippat labai reikalinga ir gimnazija; tur but, šviesa kenkia vyriausybės akims! Prigulėtu, vietiniams gyventojams rūpitis prašyti, kad paliktu ir gimnaziją. Dieve duok, kad projektas liktu projektu.

Uola.

Lituvų tēatras Plymouth'e Pa. Senus metus lituviai Amerikoje lukestingai užbaigė. Baltymorės mieste „Lituviu mokslo draugystė“ tiktai ką įkurta, emė umai augti skaitliuje sarnariu, tai vienas linksminantis tėvynainio širdį dalykas. O kitas dalykas turi labai didelę svarbą ir išnašumą gyvenime Lituviu tautos, o tai įvykimas lituviško tēatro. Jau du ar trissyk buvo daromi mėginimai New-Jorke ir Šenandoryje ta mislį igyvendinti, bet nepasisekė per trukumą ištrivalnumo tarpe aktorų. Neseniai-gi, 31 d. grūdzio 1889 m., lituviai Plymouth'o įstengė pastatyti ant tēatriškų grindžių komedijėlę, parašyta A. Turskio, rėdytojo „Vienybės“, prie kurios kn. Burba parengė keletą tinkančių eilelių. Įtalpa komedijėlės trumpai sakant buvo tokia: Žmonės, prikaltinti žydų, Lietuvoje aprašę kitiems savo

žiame, traukia į Ameriką turtu ir laimės jieskoti. Iki pereina per rubežių, žydai ir rubežiniai sargai abgrėbia iseivius, ir tiejie su tušiomis kišenėmis pasiekę Ameriką turi ilgai vargti, iki gauna užėdyti keleta skatikų, pokam vėl grįšta atgal į Lietuvą atvaduoti savo užstatytas dubas ar apmokėti skolas, ir jau paskui nebesisapnuoja jiems Amerika su jos humbugais, suktybėmis ir besirdžių išliežimų skatiko nuo vargdienio.

Perstatymas pasisekė gerians ne kaip aš buvau pasitikėjęs. Nors žmonės iš viršaus visai šnekėjo apie vertę tēatro, vienok vakare susirinko saloje į 400 dėl pamatymo, kas ten bus. Aktoriai iš didelės dalies atliko savo užduotę labai gerai, tiek tiktai buvo negerai, kad pašnibžuoklis (sufflėris) neturėjo tinkamos vietos ir neretai aktoriams snuku buvo nugirsti jo kalbėsį. Svarbiausiąją rolę paėmė pats autorius komedijėlės, vienok jis pats beveik blogiausiai savo aktorišką darbą atliko, kada-gi kaip kalba taip ir maiyos (gestai) niekaip nebuvo pritinkus prie valandinio padėjimo. Moteriškos ir vyriškos rollės, labjansiai-gi rollės žalnėrių, visai buvo nutikusios ir tulos scėnos visai prigimtai perstatytos pasiliko. Aš pats, kad ir labai toli gyvenu nuo Plymoutho, nuvykau pamatyti pirmąjį lituvių tēatrą, ir nesigailiu, nēsa tas darbas man parodė, jog lituviai dar įstengs tolyn žengti, labjansiai turėdami vadovus, kurie įvaro į šarą ir nepaslinkūnus. Tēatras lituvių neisayks, nēsa aktoriai sustojo į tam tikrą draugystę dėl pakėlimo lituviškojo tēatro Amerikoje, taip kad yra vil-tis, jog galop sausio mėnesio Plimontėnai susilauks antro tēatriško perstatymo. Garbė, garbė jums Lietuvos kėlėjai ir gaivintojai, tiktai nepailskite, o eikite vis tolyn ir tolyn paskirtuoju keliu.

Prie to viso kn. Burba žada toliasiame laike pasirupinti vakarinę mokslainę padaryti dėl skaitymo, rašymo ir rokundų.

Taipgi paminėtinas yra dalykas, kad rėdytėje „Vienybės“ paputė nauja, lituvystės dvasė, kaip kad nuo Naujų metų netik „Vienybės“ pavirsutinė išžiura atsimainė, bet atsimainė ir jos linkmė, su visu pakrypdama į lituvystės šalį. Berots rėdytė dar turi pereiti per karštą ugnį kalbos tyrimo, iki pasieks augštesnį laipsnį literališkos vertės jos raštai, vienok ir tame matosi stanga ir noras. Kada taip linksta lituvystės reikalai Amerikoje ant gero visos Lietuvos, regisi kožnas lituvis gali nuoširdžiai pasidžiaugti, o kartais ir senas žaisdas užmiršti.

Nelindėkite už tai nei jus, brolei Lietuvoje, o imkitėsi dar drėciaus irtiesi, iki pasieksime laimingesnę ateitę dėl lituviškosios tautos.

Lietuvos mįlėtojas.

Iš Prūsų Lietuvos. Šį met pirmą kartą lie-
tuviai Tilzės bei Pakalnės valsčių prie skyrimų į cie-
corystės samą savo kandidata pasistate. Norins ir
skirtasis Dr. Willius Bruazis iš Tilzės, buvęs viršni-
kas lietuviškos draugystės „Byrutės“ negavo viršiu;
nės iš vienos dalies lietuvi per vėlai tikt tesu-
siprato apie savo reikalus trustisi, iš antros dalies
žinoma, kad pirmasis bandymas labai retai pergal, o
dar reikia priminti, kad platinimas propagandos sylų
ir pinigų prašo, o to pas mus nėra. Kitos partijos,
kaip konservatyvai, valnai dumojantieji ir nationallibe-
ralai daug daugiau sylų turėdamos šį met su visa
syla kovojo viena prieš kitą ir tikt su labai menka
daugumene te pasiseke konservatyvams viršu gauti.

Politika.

Erancuzija. — Anglija. — Vokietija.

Francuzija, regimai apsiriko, tikėdamasi, kad nu-
stumus nuo politiškos arėnos Boulanger, galės jau eiti
be jokių kliūčių keliais, parodytais konstituijėjos. Štai
neseniai atvyko į Paryžių kunigaikštis Pilypas, idant,
kaip pats prisipažinstą, atitarnauti savo tėvynei tris
metus kareivystės. Ne mažą tai triukšmą padare Pa-
ryžiuje. Visi šią valandą kalba tiktai apie jį, na o
grazioji dalis žmonijos, visada trokštanti kokių nors nau-
jienėlių, idant nesibodėti salione pabaigus tualėtą, taip-
gi ne mažai laiko paskiria šnekoms apie jaunikaity, vi-
sai netikėtai pasirodžiusi Paryžiuje. Gali buti, kad
Pilypas ir atsilankė tiktai dėlto, kad pasimatyti su ko-
kia nors savo numylėta, bent taip mislyja Rochefort.
Bet šėip ar taip, metę juokus į šalį, turime įieškoti
tikros priežasties šito atsitikimo. Negali tikėti žodžiams
pačio kunigaikščio, buk jisai atvažiavęs, idant pastoti į
kariumenę ir tokiu budu atlikti patriotišką pareigą,
kurią kiekvienas žmogus turi pildyti gadynėje kassyk
augančio militarizmo. Atsiminkime, kad 1886 metuose
sėjos mėnesyje išėjo paliepinas, uždraudžientis ipėdi-
niamis viešpatavusios kitąsyk Prancuzijoje dinastijos gy-
venti Prancuzijoje, Alygre ir naujokynuose; peržengusį
šitą paliepiną laukia kalinys nuo 2 iki 5 metų. Kun-
gaikštis Pilypas perženge dabar minėtą prisakymą no-
rėdamas, girdi, kareivystėje tarnauti savo tėvynei, iš
kurio išvarė jį. Kokio tai giliaus patriotiško jausmo,
kokios tai tikros meilės tėvynės reikia, idant žmogus
galėtu verstis atlikti savo patriotišką paraigą, tikrai
tuomtarpu žinodamas, kad už tai tik, ką pereis per ru-
bežių savo tėvynės, papuls ant kelių metų į kalinį?
Toks jausmas ir tokia meilė vargiai šildo kunigaikščio
širdį. Tikriaus bus, kad ne meilė tėvynės pagundino jį
važiuoti į Paryžių ir prašyti valdžios, kad priimtu į ka-
riumenę, bet noras, betarnaujant kariumenėje, pastoti
garsingų tarp savo draugų, patraukti ant savo pusės
pulką įtikėjusių į jį ir tokiu budu pasiekti kokių nors
politiškių siekių. Kunigaikštis, žinoma papuolė ne į ka-
riumenę, bet į kalinį.

Jo užtarėjai labai suburždėjo, o monarkistas Ca-
zenove inėšė į palatą projektą, kad numesti įstatymą
1886 metų. Justiceijos ministeris pareikalavo, kad pa-
lata nepriimtu šito projekto, nės dabar ne tam tikras
laikas, kad išdildinti minėtą prisakymą, labiausiai ka-
dangi monarkistai susitaikė eiti išvien su bulanzistais.
Palata atmetė Cazenove projektą daugumu 328 balsų
prieš 171. Pertai prisakymas 1886 užpuls ant kun-
gaikščio, jį sudys ir republikańska valdžia dar sykį
parodys, kad su savo priešais priversta kovoti įpatingu
budu. Koks bus sudo nuosprendis, nežine, bet šėip
ar taip reikės didelio takto ir atsargumo, ant neiš-

kelti kunigaikščio vardo žmonių akije ir neduoti prie-
šams rėpublikos progos, idant galėtu pradėti negeistina
agitaciją dėl sugriovimo esančio politiško gyvenimo ir
sugražinimo seniai nugramzdintos politiškos formos.
Vis tai aiškiai liudyja, kad republikos gyvenimas bus
netvirtas, iki reikalai daugumo žmonių nebus užganė-
dinami. Tiktai plačios sociališkos reformos vardan pa-
gerinimo išlygų gyvenimo daugumo žmonių galėtu pa-
traukti visus ant pusės rėpublikos, išnaikinti paojingą
agitaciją ir priežastis pasisekimo visokių pereigų, kurie
graziais žodžiais stengiasi pritraukti prie savęs žmones,
idant paskui, pasinaudojus iš jų pagelbos ir įgavus
valdžią, ganėdinti tiktai savo egoistiškus norus. —

Anglijoje šiuos metus žada palengvinti gyvenimą
nuvargintos Irlandijos. Karalienės kalboje atidengent
sėsią parlamento pasakyta, kad valdžia paves 20 mil.
svarų sterlingų ant pagalbos airiams, perkant žiamė
nuo landlordų. Taigi matyt, kad agrariška reforma tu-
rės tokį siekį, idant išpirkta žiamė nuo nedidelo skait-
liaus kapitalistų ir pavesti ją tiems, ka dabar priver-
sti samdyti už didelį užmokestį, kurio tankiai neįsten-
gia užmokėti. Kaip bus išpildyta pažadėta reforma,
parodys laikas; dabar-gi gali sakyti, kad iš pusės idė-
jos ji labai geistina. Viešpatystė nori padėti netur-
tėliams įgyti žiamės, sutverti išlygus gero gyvenimo ir
tokiu budu pripratinti žmones guodoti teisingumą gyve-
nime ir ramumą; toks kelias labai pagirtinas, nės, su-
prantamas daigtas, negali buti teisingumo ir ramumo
tenai, kur neturtė ir vargas pripildo taurę gyvenimo
didesnės dalies draugijos. Berots, baisia anomalija iš-
rodo, jaigu žiamė valdo nedidelis skaitlius žemurčių
kaip svarbiausias objektas ekonomiško triuso žmogaus,
ji turi prigulėti visai draugijai. Tiktai tada drau-
gijos gyvenimas gali buti tvirtas, kada žiamė išskirta
iš daigtų prekiškos spekulacijos ir valdy mas jo
eina sureikalais visos draugijos. —

Ne mažiaus smagi naujiena pareina ir iš Vokieti-
jos; Ciecorius rupinasi sukviesti konferenciją, kuri už
siims nekurių klausymų, surištų su sociališku klausymu
abelnai. Dėlko ketina prašyti viešpatysčių, kuriose ka-
pitalizmas pasiekė angščiausio laipsnio, idant atsiųstu
savo reprėzentantus. Gali tikėtis, kad nėvienos viešpa-
tystės valdžia neatsisakys paklausyti šauksmo Vokieti-
jos Ciecoriaus ir prisidėti prie visatino darbo, turinčio
tokius humanitariškus siekius. Šitame dalyke viešpa-
tystės, regimai, bando sekti praktiką pačių darbininkų;
kaip šitieji pradėjo rupintis apie sutraukimą į vienybę
darbininkų visų civilisuotų kraštų, kada persitikrino,
kad pasisekimas jų darbo ir siekimų priguli nuo ku-
didžiausio išsiplatinimo idėjos reikalingumo atmainų šios
gadynės sociališkių parėdkų, taip lygiai ir viešpatystės
nori paduoti sau ranką, idant sujungtomis spēkomis
dirbti vardan pagerinimo buvio darbininkų. Tokia tak-
tika labai pagirtina, nės tai, pirmiausia, galėtu pagel-
bėti darbininkus kovoje su spaudančiais juos gaivalais, o
antra, galėtu apsergėti draugiją nuo smarkių kata-
strofų. Bet, sutikdami linksmai gražų užmanymą tu-
rinčių savo rankose valdžią žmonių, negalime lukėti
drauge su nekuriomis, jog viešpatystė gali išrišti socia-
lišką klausymą. Iki draugija abelnai ir darbininkai iš-
skyrus šalyje viso to darbo, tolaik visi bandymai ir įve-
dimai viešpatystės neturės pasisekimo. Tiktai viešpa-
tystė, draugija ir darbininkai gali sujungtomis spēkomis
išrišti sociališką klausymą. Rėzultatai pažadėto pirmo
bandymo dalykuose šito klausymo greičiausia bus nekoki,
nės abelnas politiškas padėjimas Europos ir konservatiz-
mas turinčiųjų valdžią be abejonės didelas kliutis
darys. —

M. Joniškis.

Kur upelis teka.

Padavė Varpelis.

Linksmi.

mf Kur u - pe - lis te - ka ša - pa - lė - lius ne - ša ten mer - ge - lė le - li - jė - lė

ff bal - tą ža - sį pe - ša ten mer - ge - lė le - li - jė - lė bal - tą ža - sį pe - ša.

2) Baltą žasi peša, šalin plunksnas meta,
Vieni plėšo kiti kemsą pukų padušekele. (2)

3) Eik mergelė šarkiai, mink kojalėms tankiai,
Žiuri stovi trys berneliai, visi trys dabojas.

4) Nė tu puikavokie, nė tu man'ravokie,
Štokis tokis benužėlis, bile artojėlis.

5) Dieną žagrė darė, antra pleiška kalė,
O šia trečia jungė jaučius, ėjo lysių arti.

6) Tris lysės užarė, namon jaučius varė
Ir sutiko vuošvuzėli, keleliu ateinant.

7) Vai vuošvi, vuošveli, vuošveli tėveli!
Pasakykie, vuošvuzėli, kur desi dukrelė?

8) Pečiu pakurysiu, dumuose rukysiu,
Iki visų išdykumų iš jos n'isvarysiu.

9) Akseliu pasiarsiu, šarmu pagirdysiu
Ir užduosiu tokį darbą, kad pažintu vargą.

10) Dureles aš vėriau ir meilei kalbėjau:
Labą dieną, vuošvuzėli, jaunoje mergelė!

11) Vai žente, ženteli, ženteli suneli!
Sėsk ženteli už stalo pas mano dukrelę!

12) Atsisėdau dailiai, apsiverkiau gailiai,
Kad į manę mērguzėlė šnairiai pažiūrėjo.

13) Nors šnairai žiūrėjo, bet meilei kalbėjo —
Šiokis tokis benužėlis, bile artojėlis!

Gromatnyčia.

V... is V.... Laukiamė tolesnių straipsnių.

Kvitas

už dovanas knygų spaudėjystės mokintiniems.

Nuo X. iš U... 2 rubl.
Balandžio iš Prusu 4 Mark.

Apgarsinimai.

Lakuno

Senkaus Jurgis

yra gaunamas už 10 kapeikų šio laiško išleistuvė.

Visokias knygas,

Maldų kaip ir mokslo ir visus lietuviszkus laikraszezius, iszsiuntinėju į visą svieta, į Ameriką ir į Maskoliją už labai pigias prekiąs. Norintieje lietuviszką knygyną įsitaisyti te atsizsaukia pridėdami dėl atsakymo pacztavą markele isz Maskolijos po 10 kap., isz Amerikos po 5 cent. ir isz Vokietijos po 10 pf. ant azio ant-raszo:

Expedition des „Varpas“, Ragnit, Ostpreussen (für J. V.)

„UKINĖKAS“, Lietuvos ukinikų mėnesinis laikrasztis, kasztuoja ant metų po vieną egz. imant su prisizuntimu po kuverta 6 rubl.; po penkis egz. kaipo pakeli siuneziant po 4 rubl.; imant deszint egz. į kruvą 3 rublius 50 kap.; su perneszimu per rubezių 3 rubl.; Prusuose 4 mark.; Amerikoje ir kitur 5 markius

Išleistuvė.

„Auszra“ 1883, 1883 bei 1875 m. galima gauti be pernešimo, po 75 kap. už koznus metus, o paskutinius num. 1886 m. išėjusius už 25 kap. per Kr. Woską, Ragaineje-Ragnit, Ostpreussen kaip ir pas Martyną Jankų Bitenuos (Bitenai per Lomponen, Ostpreussen).

Atsakantis redytojis: Martynas Jankus Bitenuose per Lomponus.
Spauzdinta pas Kr. Woską, Ragaineje.